Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 ФЕВРАЛЬ 22 хара бар һарын 19 СУББОТО гарагай 7 № 36 (18395) сэн 6 мүн.

...өөдэр—Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй үдэр

...өөдэрэй ...шухала асуудал

...ИДЭНЭРЫЕ ЮУН ХҮЛЕЭНЭБ?

...ыз орондо тэмдэглэгдэжэ байнуудэй олонхинь болоулагдаба. ...эхэ һайндэрнүүдэй дундаһаа ...ктябринин революциин, Совет ...лайн-Сэрэгэй Флодой мүндэлгудые үлеөхэл байгаабди.

...мэдэлээр, хүдэлмэришэн, та... Улаан Армн, Улаан Флот эмхидлаа тухай В. И. Ленинэй гар та... 1918 ондо абтаһан Декредүүдэй ...Улаан Армиин түрүүшын полиг...хэгдээ һэн.

...нее хараад үзэхэдэ, эдэ бүхы ...удэрнүүдые болоулха, рес...дай хүтэлбэрилэгшэд өөрын ...ай армитай болохо һэдэлгэ гар... Минии һанахада, энэ тон бу...лхэ байнаб. Тиихэдэ энэ һайн...жэ, залуушуулаа баян дүй дүр...гаха, хүмүүжүүлхэ, үүлэлга, ...унгэргэжэ ябаха байгаа бэшэ

...ыгы хэндэ алба хэнэб гэһэн ...оаха ёһоороо гарана.

...мэдэлээр, хубүүднай урдандаа ...оо, Эхэ орондоо, Конституцидаа, ...ввдаа алба хэдэг байһан гээ... мүнөөдэр тэдэнэрэйнгээ орон...һаа, бидэнэр хэнниень аршал...ха болонобидби? Хуушан СССР-...ималшан арадые гү, али зарим ...бликын, үгышье һаа, шэнээр ...ан СНГ-е гү?

...ын эрхэтэд өөрынгөө дура зо... гүрэндэнь алба хэхээ тодо...оно гү! Харин мүнөө сэрэгэй ...ааһан хубүүдэнэ яаха болэнсб? ...ахэдэ, арми демократи хоёр ...горитой илгаатай бэшэ гү? ...б тээшэнь шиидхэхэ ёһотойбди. ...ь сэрэгэй летчигуудай курса ...гүм. Тэрэ сагһаа хойшо ажар ...жаарта үнгэргөөб. Үнгэрһэн үе ...эн хэгдэнэн юм бэээ. Дүй дүр...шуулда дамжуулха гэжэ һаа... ...дог һэмдэ. Агаарай онгосо жо...гула ехэ юумэ мэдэхэ, ойлгохо ...а юм. Тиимэнээ мэргэжэл шада...ралгаа үүлэгшэ оролдохо, эрмэлээ... ...ралгатайбди.

...оноо хамгаалгын Агууехэ дай...нэй һүүлээр 1960 оной де... болотор Агаарай Флодто ал...ралгуулһэн хүм. Тэндэнээ бусаа...жэлдээ Улаан-Удын авиапред...аарай онгосо жолоодожо ябааб. ...ханайгаа амаралтада гараад ...урал предприятидаа таһалгаряа... сугтаа хүдэлһэн нүхэдэйнгее ...ниирходог, нэгэ зариманд...ньь үзүүлхэ ушар тохёолдодог. ...ган хүмүүжүүлэгшэдэй советдэй ...р һунгагдаһан хадаа эдэ бүгэ...шаа өхэзр һонирходог, оролдо...г бэлэйб. һургаһан, хүмүүжүүл...ай диилэнхи олониинь летчик, ...ортмеханик, бортинженер мэр...олонтой, ороноймнай зуг бүхэн...ха гэхэдэ, алдуу болохогүй ха. ...р, нимдэжэ ерэһэн аэропорт-...у-уу, багшамнай ерэзі» гэһэн ...дда, досоогоо урмашан баяса...лодог лэ һэн.

...бүхы предприятнинуудай шэнэ ...рожо, бэз даагаад хүдэлжэ эхилһэн үедэ манай авиапредприятида хүндэхэн байдал тохёолдоно, эрхим мэргэжэлтэднай бидэнээ орхижо, ондоо тээшээ ошохоёо эрмэлээнэ.

Абаад, хараадшье үзэхэдэ, авиапредприятида өөрын гэхээр техникын үгы байһаниинь ойлгосотой. Мүнөө гансахан «Ту-154» түхэлэй агаарай онгосо хэды түхэриггэ гэжэ һананат? Урдандаа хэдэн мянгата һаа, һүүлэй үедэ зуу гаран мянгата болоо. Мантан томо агаарай онгосо хэн бидэнэртэ абажа үгэхэ юм гэе. Энэниие манай республика худалдажа абаха эзэгэтэй. Тезд эды шэнээн мүнгэн хаанаһаа абтаха, ороохо болоноб?

Мүнөө Граждан авиацийн министерство үгы хэгдэжэ, бидэнэр өөһэдөөл хоолойгоо тэжээхэ болонобди. Иигээд байхадань, Улаан-Удын авиапредприятида бии гээд тоологдодог Ан-24 түхэлэй самолёдууд республика соогуураа ниидэхэ болоно. Тиихэдээ эдэнэрэй эбдэрхэдэ, хуушарһан зүйлнүүдыень хэн, хаанаһаа олоожо һэлгэхэ, зааһабарилха болоноб?

Улаан-Удын авиационно завод эдэ самолёдуудые үйлэдбэрилхэеэ болижо, вертолёдуудые бүтээхэ мэргэжэлтэдые суглуулжа эхилээ. Эдэ бүгэдэнее боложо, һүүлэй үедэ ниидэхэ самолёдууд үсөөн болоо. Тобшолходо, бэлэдхэлгүйгөөр ажалай шэнэ гуримда орожо, яагаашьегүй байһан предприяти, колхоз, совхозууд жэжэ, божо һалбари болон һалажа, һандаржа эхилбэ. Энэ буруу гэжэ хэлэхэ байнаб.

Юумэнэй үнэтэй сэнтэй болоходо, ажалша зомнай хоочоор үлэхын туйлда хүрэнэ, хонжоо наймаа хэгшэд олошорно. Тэдэнэй дунда хаанашье худалдэггүй, эхэ, эсэгынгээ хүзүүн дээрэ хүльбэржэ ябадаг зарим эзлуушуулда ехэ зохид саг ерээ ха. Эдэнэр һүүлэй үедэ аха заханараа тоохоёо болинтожо ябана.

Богонёор хэлэхэдэ, оронойнгоо экономико хүгжөөжэ, баян дэлгэр байдалтай болгохо гээ һаа, бултадаа олондо туһатай худалдэмэри хэжэ, түрэл ажахы, предприятия өөдэнь таталсаха, үргэлсэхэ нангин уялгатай бэшэ гүбди? Тиигээгүй һаамнай, юун болохоб, өөһэдөө мэдэнэ, харана ха юмта.

Тиигээд мүнөө манай сэрэгшэдэй һайндэрөөр «Буряад үнэнэй» уншагшадые амаошалнаб.

Б. Г. ЦЫДЕНОВ,
дайнай, ажалай ветеран.

...ыгы хүдөөгэй үбэлэй спортын нааданууд

...ҮРЫСӨӨНЭЙ ГАЛ НОСООГДОБО

...ыгы хүдөө нюта...ым бэрхэ спортсме...уулын хормойдо ...ыспубликын хүдөө...спортын зургаада...ые Түнхэнэй рай...жэ эхилбэ.

...б Хэрэн тосхоной ...рэ наадан баярай ...алда нээгдэбэ.

...рэй найр зугаада ...р районуудай хү...эд, спортын эмхи...доз, совхозуудай, ...уудай түлөөлэг...ринин түрүүшүүл, ...ай болон спортын ...дүгэ шадарай һүр...ыраташад, айл...һайндэрэй хэмжэ...баадаһан байна.

...өдэ үнэргэгдэдэг ...худөөгэй спортын ...уулаа болон орон дотор ...ыг болон спортые ...эз, тэрэнэй үндэ...ыг нижүүлхэ талаар ...ргэ нүлөө үзүүлдэг ...ртаа энэ ехэ һайн...ргэхэ болоһон Түн...ай түтэлбэрилэгшэд ...абуулые һайнаар, ...ааһайгаар, таатай зо...ндэхэн тула ехэ ...ыгаа гэжэ тэмдэг...ай. Тосхоной үйлсэ...ай, стадион онсо ...мэглэгдэг, гоё һай...гүд, ...ураа лозунг...ууд түхеэрэгдээ, һолонгын үнгэ татаһан спортын тугууд, ...крагуу зохидоор эздэлһэн маршнууд, хүгжэм эндэхи байдалые бүри үзэсхэлэн һайхан, һүр жабхалантай болгоно.

Спортсменэй хубсаһа үмдэһэн тосхоной һургуулиин һурагшад бултаһаа түрүүлэн елүүр дээрэ гаража, үян нугархай, тааруу зохид гимнастическа упражненинуудые үгтамжын аялга доро гүйсэдхэжэ, олондо һайшаагдаба.

Манай республикын хорёод районой команданууд мянганаа дээшэ спортсменүүд, элдэб зүйлнүүдээр мүрысөө үнгэргэхэ судьянар, соёлой болон искусствын хэдэн зуугаад хүдэлмэрилэгшэд эндэ сугларае.

Ехэ нааданда ерэһэн эдэнэр стадионой талмай дээрэ эзлэ татан зогсоно. Физкультура болон спортын талаар республикын гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ В. П. Кондаковой хүдөөгэй спортсменүүдэй ехэ нааданууда парадта жагсаад байһан тухай мэдээсэһэнэй һүүлээр, эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ—Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советдэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуев соёлой-спортын зургаадахи наадые нээхэдээ, иигэжэ хэлэбэ:

— Хүдөөгэй үбэлэй спортын нааданууд республика соомнай үргэн дэлисэтэйгээр үнгэргэгдэдэг, олон хүн зониие хабаадуулдаг. Энэмнай таанад, хүдөөгэй ажалшадай дунда физическэ культура ба спортые улам хүгжөөхэ хэрэгтэ шухала алхам болоно. Байгша ондо эдэ нааданууд буряад арадай шэнэ жэлэй—Бишэн жэлэй гараад байһан Сагаалганай һайндэрнүүдэй үедэ эхилбэ. Тиимэнээ Та бүгэдые Сагаалганай һайндэрөөр амаршалаад, республикын районуудаа эндэ ерэһэн спортсменүүдэ илалта түйлахыень хүсэнэб. Хүдөөгэй үбэлэй спортын зургаадахи нааданууды нээхыемни зүбшөөгыт!

Нютагай эрхим спортсменүүд нааданууда тугые хүдөөгэй спортын табадахи наада нёдондо үнгэргэһэн Тарбагатайн районой түлөөлэгшэдһөө дамжуулан өбажа, трибунын урда захада хиидхүүлбэл даа. Эгээл энэ үедэ гол үүдэнэй дэргэдэхи ехэ тогоон соо нааданууда гал носоогдожо, стадиондо сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар үгтаа.

Удаань арадай депутадуудай Түнхэнэй районно Советдэй түрүүлэгшэ А. Д. Моглоев үгэ хэлэжэ, сугларагшадые, спортсменүүдые амаршалаад, амжалтатай һайн ябахыень, хүшэр хүндэ энэ сагта ажахынгаа, районойнгоо экономико хүгжөөлсэхэ хэрэгтэ адэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсажа, гээгдэлһээ гаргахын тула үнэн зүрхэнһөө оролдожо ябахыень хүсэбэ.

Ехэ наадануудай нээгдэһэнэй удаа стадионой елүүр дээрэ үүлзалганууд, урилдаанууд болоо. Эндэ бүмбэгэтэй хоккей наадалгаар Хэжэнгын—Хориин, Түнхэнэй — Захааминай районуудай команданууд мүрысөбэ. Мүн стадионой елүүр дээрэ эхэнэрнүүд, эрэшүүлэй дунда 500 ба 1000 метрэй зайнуудта шанга тулалдаан болоһон байна.

Үшөө тиихэдэ биатлон, сана, ГТО-гой үбэлэй спортын зүйлнүүд, шатар болон бусад зүйлнүүд нааданай программада оруулагдаа.

Заншалта нааданууды үнгэргэлсэхэеэ искусствын, арадай ансамбльнуудай уран бэлигтэн олоороо ерэнхэй. Эдэнэрһээ гадна, эд бараан, эдеэ хоол элбэгээр наймаанда табигдажа, үнэтэйшье һаа, хүн бүхэнэй дуратай юумэеэ шэлэжэ, худалдажа абахань дамжаггүй.

Наадануудта илаһан команданууда, спортсменүүдэ дамжуулгын кубок, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдажа, ехэ нааданууды хаалгын баяр ёһолол үдэрэй 2 часта болохоор хараалагдана.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ,

Хонидой түл абалга—харюусалгатай хаһа

ХАХАДҺАА ОЛОНХИНЬ АБТАА

Энэ ажахын эхэ хонидые харуухалдаг табан отарада түл абалга түлэг дундаа, һүүлэй мэдээгээр түрэхэ ёһотой бүхы 2340 эхэ хонидһоо даб дээрэ 1500 хурьгад абтаад, бүрин бүтэн түлжүүлэгдэнэ.

Ахалагша хонишод Борис Лубсанов, Дамба Цыбенов гэгшэдэй отарануудта хонидынь хурьгалжа дүрэхэ дүтэлэнхэй. Жэшээнь, нүхэр Лубсановай отарада 450 эхэ хонидһоо 390-ниинь хурьгалаа. Түлжүүдынь тобир һайн.

Мүн хонишод Алексей Цыбенов, Баир Гармаев, Александр Дондуков гэгшэдэй харуухалдаг эхэ хонид һаяшагай, февралиин арбаадаар хурьгалжа эхилбэшье, баһал тус бүридэнь 150—200 гаран түл абтанхай.

Харацайн совхозой ахамад зоотехник В. Ц. Гончиковтой хөөрэлдэхэдэ, үбһэ тэжээлэй багашаг, саһа ехэтэй, хүндэхэн үбэлжэлгын боложо байбашье, ажахын хонишод энэ харюусалгатай кампаниие урагшатай һайнаар түгэсхэхэ зорилготой. Хэрбээ нёдондо жэлэй дүнгөөр зуун эхэ хонин бүриһөө 92 хурьга түлжүүлһэн һаа, энэ жэлдэ зуунай—85 хурьга абаха түсэбөө баһал үлүүлхээр хараална.

И. ПОЛОМОШНОВ.
Захааминай район.

ХОНИН БҮРИҺӨӨ—ХУРЬГА

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонин ажалда хурьга абаха харюусалгатай хүдэлмэри һүүлшынгээ шатада оробо. Ахалагша хонишон Федор Иванович Васильевай даадаг бригадын гэшүүд зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр зуун хурьга абахань. Энэ бригадада Иван Трифонович Васильев, Иван Петрович Кушнарев, Владимир Степанович Иванов гэгшэд хүдэлдэг юм. Мүнөөдэрэй байдалаар эндэ зуунай 90 гаран хурьгад абтаад байна.

Ахалагша хонишон Константин Романович Ковалевой хүтэлбэрилдэг бригада мүн лэ эды шэнээн хурьгадые абаба. Эдэ хонишодой отарануудай эхэ хонидынь түрүүшынхээ хурьгалжа байһан эмэ зүһагууд болоно.

Ажахын хонишод байгша ондо хонин бүриһөө хурьга абахаар хараална. Эдэнэрэй зориһондоо хүрэхэнь лабтай.

Колхоздо абтаһан түлынь мүнөө бүрин бүтэнөөр түлжүүлэгдэжэ байнхай.

М. ДАГБАЕВА,
Тарбагатайн район.

БАЙДАЛЫНЬ ТУЛЮУРШАГ

Сүлөөтэ сэнгүүдэй табигдаад байһан үе сагта хүн зоной ажабайдалай хэды хүндэ хүшэр болобошье, худөө ажахын кампаниууд дээрэ дээрэһээ үнгэржэл байна. Хяагтын районой ажахынуудта эдэ удэрнүүдтэ хурьга абаха эгээл харюусалгатай хаһань оробо. Манай штатнабэшэ корреспондент Г. Чернышев Худөө ажахын управленийн ахамад зоотехник Д. А. Левкинтэй уулзажа, хөөрэлдэһэн байха юм.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ манай районой хонишодой туйлаһан үрэ дүнгүүдтэнь халта тогтоё. 1989 ондо бүхыдөө 57 102 эхэ хонин үрэжүүлэгдэһэн һаа, 1990 ондо 46 537 хурьган абтажа, түлжүүлэгдэһэн байна. Энэнь зуунай 67 хурьган абтаһан болоно гээшэ.

Үшөө нэгэ баримта дурдаһуу. 1990 ондо район дотор 53 252 эхэ хонин үрэжүүлэгдэбэл, нёдондо жэлдэ 38 542 хурьган абтаа. Зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 40 хурьган томо болгогдожо тушаагдаа. Энэ үрэ дүнһөө дээшээ дүнгүүдые туйлаһан ажахынуудай дундаһаа Алтайн совхоз зуунай 60, «Родина» колхоз—50 хурьга абаба. Эдэ баримтануудһаа хаража үзэхэдэ, эхэ хонидой тоо толгойнь үсөөрһэн, үбһэ тэжээлээр хэды барагаар хангагдаһаншье һаа, зуун эхэ хонин бүриһөө үсөөн хурьган абтаһан байна.

— Мүнөөдэрэй байдалынь ямаршуу гэ̀эшэб?

— Манай ажахынуудта эхэ хонидой 84 отара (1986 ондо —102 отара байгаа) тоологдоно. Нёдондо жэлдэ район дотор бүхыдөө 50 725 эхэ хонид, эмэ зүһагууд үрэжүүлэгдэһэн юм. Мүнөө даб дээрэ 35 мянган хурьгад абтаад байна.

Эхэ хонидой отарануудэ энэ жэлдэ үбһэ тэжээлээр муу бэшээр хангагданхай. Гансал Хяагтын совхозой, «Пограничный» совхозой Сүбэгтын отделенидэ талха таряанай зүйл таһалдана.

Урда жэлнүүдтэ орходоо, байгша ондо хонишод энэ харюусалгатай хаһадаа байрануудаа, гэрнүүдээ һайнаар бэлдэһэн байна. Эгээл мүнөө үедэ юумэ худалдажа абаха гэ̀эшэ хүшэр болоһониинь эли. Хүнэгүүдые, таазуудые, шэрэ болон бусад юумэн хомор, олдохоёо болишонхой ха юм. Нёдондо жэлэйхидэ орходоо, энэ жэлдэ бригадануудэ кадрнуудаар һайн бэлэдхэлтэй.

— Хурьга абаха үедэ технологиниень эбдэнэн ушарнууд бии гээшэ гү?

— «Заря», «Родина» колхозуудта, Худэриин совхоздо түрэхэ дүтэлһэн эхэ хонид һүрэгнөө илгагданагүй. Тиигэжэ хурьгалха хонид обооролдохоо дарасалдажа, хээли түлыень гэмтээнэ. «Заря» колхозой Подхребет гэжэ газарта оршодог Г. Жарниковай отарада байдалынь ехэл бэрхэшээлтэй. Эхэ хонидой хүсэ шадалынь түлюур. Хонидынь һү багатайгаар түрэнэ. Иимэ хонидһоо, үбшэн, үлбэр хурьгад абтана. Эндэ хурьгадай гарзалха ушар улам олошоржо байнхай. «Родина» колхозой Р. Максимовай отара дээрэ мүнөө 50 хурьган гарзалба. Энээнэй гол шалтагаанниинь гэхэдэ, эхэ хонидой тамир шадалынь һула. Худэриин совхозой Н. Серебренниковэй даадаг отарада эхэ хонидынь һаянайл хурьгалжа эхилбэ. Зүгөөр тэдэнэй хүсэ шадалынь баһал түлюуршаг. Алтайн совхозой Н. Дархановай отарын эхэ хонидынь хөёрдохёо хурьгалбашье, баһал туранхайнууд. Энэ хонишон зургаадахи жэлээ худэлөөшье һаа, зуунай 50-һаа, дээшэ хурьга абажа үзөөгүй. Тиигээд тэрэнэйнгээ 30-ень тушаадаг байха юм.

«Пограничный» совхозой Сүбэгтын отделениин 2 отара дээрэ бэлэдхэлынь ехэл муу. Байрануудынь хүйтэн, шиигтэй, харша хаамагуудшье, хобоо хобтонуудшье, таазууд, хүнэгүүдшье байхагүй. Үбһэ тэжээльнньшье бага.

— Хонишод энэ удаа ямар юумэндэ онсо анхаралаа хандуулха болоноб?

— Нэн түрүүн мэргэжэлтэд хаа хаанагүй отарануд дээгүүрээ дежурлаха ушартай. Иимэ ажал ябуулаагүй һаа, бии байһан дутагдалнуудаа усадхажа шадахагүйбди.

Отара бүхэниие мэргэжэлтэдтэ даалгабал, энэ дутуу дунданууд һаа гараха аргатайбди. Илангаяа хурьгадтаа минеральна брикедүүдые эдюулжэ, тэжээлэй рациониень бүхы зүйлөөр хангаха ушартайбди.

ӨӨҺЭДЫН ТЭЭРМЭТЭЙ БОЛОБО

Үльдэргынхидэй һүүлээр «Победа» колхоз өөһэдын тэ̀эрмэтэй болобо. Тэрэнь тиимэ гэхээр хүсэтэйшье бэшэ һаа, өөһэдынгөө хэрэглэмжые хүсэд дүүрэн хангажа шадаха байна. Энэ тээрмын байгуулгань тиимэшье орёо бэшэ юм. Электромотоорой хүсөөр мөөрнүүд худэлгэгдэжэ, хуушан тээрмэһээ абаһан тээрмын шулууень эрьелдүүлһэнэй ашаар ороһоёо гурил болгон татадаг байна.

— Тээрмэеэ туршажа үзэбди. Хорёод мэшээг ороо̀но татажа, гурил болгонхойбди,—гэжэ тэрэнэй эзэн, колхозой токарь Чимит-Доржо Ундурович Намсараев хөөрэнэ.

Энэ ажахы шэнээсэ ургуулжа һуранхай. Тиимэһээ эгэтынадагайхид эрхим шанартай бэшэшье һаа, юрэдөөл, өөһэдын гурилтай болохонь гээшэ.

В. ДОРЖИЕВ.
Яруунын район.

ИТАР-ТАСС һүүлэй мэдээсэл

КЕМЕРОВЭ. Арадай депутадуудай областной Советдэй сесси худэлмэриеэ үргэлжэлүүлнэ. Бага ссвет буридхэхэ гол ёһонууд ба облсоведэй түрүүлэгшэ Аман Тулеевэй гуйлтаар тэрэниие тушаалһаань буулгаха тухай асуудалнуудаар депутадуудай хоорондо арсалдаанай гараһан дээрэнээ тус сесси хоёр хоногсор худэлмэриеэ таһалдуулһан юм.

Түрүүшын шатада сессиин зүбшэн хэлсэжэ шадаагүй олохон шухала асуудалнууд зублэхэ зүйлдэнь оруулагданхай. Тобшолон хэлэбэл, дээдэ һургуулиин худэлмэрилэгшэдэй салин, кооперативна гэр байрын түлөө түлбэри ба бусад олон асуудалнууд болоно, — гэжэ «Новости Кузбасса» газетэдэ интервью үгэхэдөө, Кемеровскэ облсоведэй түрүүлэгшын орлогшо Владислав Стерлигов хэлээ һэн. Аман Тулеев юундэ тушаалһаа буухаяа һананаб гэһэн асуудалда тэрэ харюусаагүй.

* * *

ХАБАРОВСК. Хүн зониие ажалаар хангаха талаар эндэ байгуулагдаһан түб худэлмэригүй үлэһэн 30 мянга шахуу хүниие мүнөө жэлдэ шэнэ мэргэжэлнүүдтэ һургаха аргатай юм. Предприятинуудай оруулһан мүнгөөр байгуулагдаһан тусхай жасаһаа энэ зорилгоор мүнгэн һомологдонхой. Мүнөөнэй эрхэ байдалда саг болзортонь шэнэ мэргэжэлдэ һураха гээшэ худэлмэриин газартай болохо гол арга боломжо мүн гэжэ түбэй худэлмэрилэгшэд тоолоно.

* * *

МОСКВА. Россин Президент Борис Ельцинэй түрүүлэгэ доро Россин Федерациин правительствын заседани үнэргэгдэбэ.

Февралиин 14 дэ Минскдэ гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй гар табиһан хэлсээнүүдһээ уламжалан гараһан, ажахынуудхоорондын холбоо барисаае тогтонижоруулха талаар хэмжээнүүд тухай нэгэл асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ.

* * *

1992 оной январиин байдалаар худэлмэригүй 70 мянга шахуу хүнүүд бүридхэлдэ абтаһан байба. Тэдэнэй 12 мянганиинь тэдхэмжэ абана. Россин МИД-эй хэблэлэй түбтэ Россин хүн зониие ажалаар хангаха талаар комитедэй түрүүлэгшэ Федор Прокопов энээн тухай мэдүүлээ һэн. Бүридхэлдэ абтаһан худэлмэригүйшүүлэй тоогой эрид олошоржо байһан тухай 1991 оной шэнэлэнүүд харуулна. Июльдэ бүридхэлдэ абалгын эхилһэнэй һүүлдэ ажал бэдэрһэн эрхэтэдэй тоо 16 мянга байгаа һаа, мүнөө 69 мянга болоно. Экономическа реформо үнэргэхэдэ, 1992 оной намар тээшэ худэлмэригүйшүүлэй тоо эрид олошорхоор хүлеэгдэнэ.

* * *

Москва шадарай Космонавтнуудые бэлдэхэ түбтэ уласхоорондын хоёр экипаж замбуулин руу ниидэлгын урда тээхи һорилгонуудые эхилээ. Германиин түлөөлэгшэд тэдэнэй бүридэлдэ оролсоно. Эдэ туршалганууда дүнгүүдээр албан зургаанууд хоорондын комисси замбуулинай ниидэлгэдэ экипажнуудай хэр бэлэн болоһон тухай шиидхэбэри абаха юм. Түрүүшын экипажда космонавтнууд Александр Викторенко болон Александр Калери, мүн тэрэшэлэн Германиин түлөөлэгшэд, космонавт-шэнжэлэгшэ Клаус Дитрих Фладе гэгшэд ороно. Хоердохи экипаждань Анатолий Соловьев, Сергей Авдеев ба Германиин эрхэтэн Эвальд Райнхольд гэгшэд ороо.

* * *

НИЖНИЙ НОВГОРОД. Задалагдахаар хараалагдаһан Москвагай Кремлиин рубин одонууд Нижегородскын Кремлиин башнинуудые шэмэглэхэ ёһотой. Юуб гэхэдэ, XVII зуун жэлэй эхээр Козьма Мининэй ударидалга доро арадай ополчени Москвае сүлөөлхын тулада эндэһээ ошоһон гээшэ. «Россин национальна баялигуудые абархын түлөө» гэһэн нютагай региональна бүлэгэй гэшүүд иигэжэ бодомжолно. Эдэ одонуудай орондо өөһэдынгөө мүнгэн зеереэр Москвагай Кремлиин башнинуудта алтаар шараһан зэдээр хоёр толгойто бүргэдүүдые бүтээжэ үгэхэбди гэжэ дурадхана.

* * *

АМУРСК. (Хабаровска хизаар). Нютагай аграрна һалбариие хүгжөөлгын аша тухада «Алас-Дурна хизаар» гэһэн нэгэдэл эндэ байгуулагданхай. Тэрэнэй бүридэлдэ ородог оборонно промышленностиин предприятинууд үйлэдбэриеэ хубилгаха, худөө ажахын зэмсэг хэрэгсэлнүүдээр сүм хангагдаһан бишыхан мөөртэ тракторнуудые бүтээхээр хараална. Хэрэгтэй мүнгэн зөөри тухай асуудал правительство шиидхэнэхэй.

* * *

ВЛАДИВОСТОК. «Инвест институдай бии болгоһон инвестиционно жаса хадаа гадаадын ба Эсэгэ ороной компанинуудай мүнгэн зеерие Алас Дурна хизаарай хүгжэлтэдэ хабаадуулха зорилго табина. Ороной хорёод фирмэ шэнэ эмхиин худэлмэреэр һонирхожо эхилэнхэй. Гадна Хитадай, Финляндиин, Австралиин бизнесменүүдтэй холбоо барисаан тогтоогдонхой.

* * *

КАЗАНЬ. Худөө ажахые һайжаруулха, хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр тогтуурилгаар хангаха талаар эрид шууд хэмжэгнүүдые хараалһан Татарстанай Президент Минимер Шаймиевай Указ гараба. Мүнөө жэлдэ республика энэ зорилгоор 2,5 миллиард түхэриг һомолхо юм.

* * *

МОСКВА. Россида нигүүлэсхы сэдьхэлэй туһаламжа үзүүлэх талаар делегациин хүтэлбэрилэгшэ, ООН-ой Хүүгэдэй жасын (ЮНИСЕФ) гүйсэдхэхы директорэй орлогшо Марк Вянелло-Киодотой Россин Федерациин Президент Борис Ельцин Кремль соо уулзаба. Россида хүүгэдые хамгаалгын асуудалнуудые шэнжэн үзэхын тула ООН-ой делегаци Москва ерэнхэй.

* * *

ВЛАДИВОСТОК. Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй һайндэр энээнһээ хойшо Уссуриин хасаг сэрэгүдэй хуулита һайндэр болохонь. Приморийн станична округууд болон землячествануудаар тараагдаһан сэрэгэй атаман Виталий Полуяновай захиралта соо энээн тухай мэдүүлэгдээ.

«Россин хасагууд хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай таһаршагүй хубинь хэзээдэшьегүй байһан, байнашье, байхашье» гэжэ тэрээн соонь хэлэгдэнэ.

...УНШАА, ДУУЛАА ҺЭН ГҮТ?

Нижний Новгород хотодо һаяхан Россин демократическа реформонуудай худэлөөнэй эмхидхэн байгуулгын съезд боложо үнэрбэ. Энэ худэлөөнэй эхи табигшад —Шеварднадзе, Шаталин, Собчак, Яковлев, Вольский, Руцкой болон бусад—эндэ байгаагүй. Тэдэнэй дундаһаа гансаараа съездэ ерэһэн Гавриил Попов үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ тэмдэглээ: «Гүрэнэй экономико үгы хэхын, дэлгүүртэ шэлжэн орохын тула онсо ондоо, захирхы засаг түрэ хэрэгтэй». Тиигээд саашань засагай түлөөлэгтэ зургаануудай эрхэ түлөөлэлгые иматтал хуули гаргалгаар хизаарлаха, тэдэниие гүйсэдхэхэ засаһаа эрид шууд холодуулха хэрэгтэй гэжэ онсолон уряалба. Советдүүдтэ бүхы засаг үгэжэ болохогүй, гансал түлөөлэлгэтэ засаг үгэхэ ёһотой. Тиимэһээ дээрэһээ доодо шата хүрэтэр засагай түлөөлэлгэтэ зургаануудые ойрын сагта шэнээр һунгаха ёһотой гэжэ зааһан байха юм. Энэнь ехэ арсалдаа үүсхэжэ, Ресубликанска партиин түлөөлэгшэд (түрүүлэгшэнь В. Шостаковский) ДДР-һээ гарабабди гэжэ мэдүүлээд, съездэнээ гаража ошо̀ һон байна. Сүлөөтэ России Арадай партиин (энэмнай А. Руцкойн парти) гэшүүд иимэ байдал тухай асуудал һаядаа өөһэдынгөө ЦК да зубшэжэ, шиидхэбэри абахабди гэжэ мэдүүлээ. Тус съездын делегадуудай 20 процентнь энэ партиин түлөөлэгшэд байгаа бшуу.

Иигэжэ ДДР гэ̀эшэмнай уласхоорондын эмхи мүн худэлөөншье байхаяа болихо хэбэртэй. Съездын эсэстэ Гавриил Попов РДДР-эй түрүүлэгшээр һунгагдаба. Тиигэжэ, худэлөөн гэжэ нэрэтэйшье һаа, үшөө нэгэ парти бии болобо бэшэ гү?

* * *

Президентын Указаар Россин Федерациин соёлой министрээр Евгений Сидоров томилогдобо. Тэрэ 1938 ондо Свердловскдо түрэһэн юм ха. Һургуляараа—юрист. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Нийтын эрдэмэй академи мүн лэ дүүргэнэн. 1978 онһоо М. Горькиин нэрэмжэтэ Москвагай литературна институдай проректорээр, харин 1987 онһоо—ректорээр худэлөө юм. Уран зохёол шэнжэлхэ талаар «О стилевом многообразии советской прозы», «Время, писатель, стиль», «На пути к синтезу» гэһэн нэмуудые гаргаһан байна. Нэгэ хубүүтэй, тэрэнь—журналист.

* * *

Россин Федерацида чек хэрэглэхэ гурим тухай тогтоол РСФСР-эй Верховно Совет абаба. Тэрэ тогтоолой ёһоор, 1992 оной мартын 1-һээ чек хэрэглэхэ гурим хүсэндөө орохо юм. Элидхэлшын—Бюджедэй, түсэбүүдэй, налог болон сэнгүүдэй талаар комиссиин түрүүлэгшэ Александр Починогой хэлэнэнэй ёһоор, хүсэд хүрэхэ саарһан мүнгэнэй дуталдадаг дээрэһээ чегүүдые хэрэглэдэг болохо гурим баталагдаба гээшэ. Тиихэдээ чековэ карточкануудэ гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай эмхинүүдээр юумэ худалдажа абахада гансал хэрэглэгдэхэ ёһотой гэжэ зааагдана.

* * *

Һаяхан Афганистанда плендэ ороод, мүнөө Пакистанда байһан Узбекистанай гурбан эрхэтэд табигдаһан байна. Пакистанай МИД-тэ болоһон пресс-конференци дээрэ урдань һураггүйгөөр үгы болоһон гэжэ тоологдодог Устам Абдукаримов, дайнда алуулагдаһан гэжэ һанагдаһан Носирджан Рустамов болон Каим Эрматов гэгшэд богонихон мэдүүлгэнүүдые хэһэн байна. Тезд гансал Н. Рустамов орон нютагаа бусаха тухайгаа мэдүүлбэ. Харин нүгөөдэ хоёрынь исламай хэрэгтэ алба хэжэ, Афганистанда үлэхэ дуратайбди гэжэ хэлээд, тэндээ үлэһэн байха юм.

Үнэрһэн пятницада России болон Узбекистанай делегацинууд, сүлөөдэ гараһан Н. Рустамов, мүн эдэ хүбүүдэй түрэлхид самолёдоор Ташкентээ бусажа ерээ гэжэ ИТАР-ТАСС мэдээсэбэ.

* * *

Россин правительствын хэблэлэй түбтэ февралиин 13-да журналистнуудтай болоһон уулзалга дээрэ правительствын экономическа советник Алексей Улюкаев иигэжэ хэлэһэн байна: «Худалдаа наймаанда эгээл хүндүүлхэй зүйлнүүд гэхэдэ, хилээмэн, архи болоно. Алинииншье ороо̀но таряа худалдажа абалгаһаа ехэтэ дуулдадаг. Мүнөө нэгэ тонно ороо̀ноо 6—10 мянган түхэриг̀тэ болоод байна... Харин архи тушаа хэлэхэ болоо̀ һаа, тэрэниие үйлэдбэрилгэ мүнөө ашаг олзогүй болонхой. Апрель һарада архиин сэн хөёр дахин ехэ болгоходо магазинуудай тагууд дээрэ байдаг болохо гэжэ һанагдана». Тезд «ахаб, иимэ томо даргын хэлэжэ байхада, үнэншэнгүй байха аргамнай үгы ха юм.

Дэлгүүрэй харилсаан: ажамидарха арга бэдэрхэ

ХҮЛЕЭХЭ САГНАЙ ҺАЛАА

Хүдөө нютагуудта урданай ёһотой таряашад үгы болошоо. Күнүүд өхэнхидээ хайшан гэл һаа, хара хүлһэ гаргангүй, бэлэхэнээр салин ебахамни ааб гэжэ оролдоно. Эндэ нэн түрүүн хамтын ажал лэ эзэмэтэй. Бүхы юумэнэй өөрынь бэшэ, хамтын гү, али гүрэнэй байхадань хүнүүд даанан ажалдаа миил ёһо тэдысэ хандана гэхэ мэтэ хөөрэлдөөнүүд үниннөө хойшо дуулдадег һэн.

Тезд энэниие буруу гэхын баһал аргагүйл даа. Анхандаа хүсөөр шахуу колхоз, совхозууд болгогдожо хамталагдаһан хүдөөгэй таряашад, малшад үнгэрһэн жара-далан жэл соо ёһотой ажалша бэрхэ эзэд боложо шадаагүй ха юм. Илангаяа һүүлэй гуша-дүшэн жэлдэ хүдөө ажахые хүгжөөхын тула гүрэнһөө өгэ мунгэ зоориин, машина, техникэн олон үгтэбэшье һаань, колхоз, совхозууд орооно таряанай үндэр баян ургаса абажа, адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлжэ бираагүй гэнэбди. Энэньшье зүйтэй.

Жэшээнь, Тарбагатайн районие абаад үзэе. Эндэмнай ямаршье уларилтай жэлдэ таряалангай гектар бүриһөө 25—30 центнер орооно сохижо абадаг, үнэн бүхэнһөө жэлдээ 3000—3500 килограмм һу алгадгүй һаадаг ажахы гү, али фермэ, бригада бии гү? Үгы. Олонхи ушарта элдэб шалтагаан урдаа баряад лэ олонхи колхоз, совхозууд түсөөөр хараалагдаһан ургасашье абажа, һу һаажа шаданагүй бшуу.

Эдэ бүгэдэнөө боложо, урдаһаашье хойшо эдеэ хоолоор элбэг байгаагүй магазинууд һүүлэй үедэ бүри хооһоршоо ха юм.

Гэхэтэй хамаа эндэ ганса колхоз, совхозууд эзэмэтэй бэшэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, хубилгаан шэнэдхэлгын, демократизацилгын үедэ юумэнэй үнэ сэн өгэ боло болоһоор, һүүлэй һүүлдэ тэрэнь яажашье диилдэхээр бэшэ болоо гүб даа. Мунөө олохон колхоз, совхозууд трактор, машина, минеральна үтэгжүүлгэ берилгын эндэб хэрэгсэл оройдоошье худалдан абажа шадахаяа болинхой. Иигэжэ хашуулхадаа, худөөгэй ажахынууд үйлэдбэрилһэн продукцияа гүрэндэ худалдаһанаймнайшье үрэгүй болоо: тэрэнээ промышленна ямар нэгэ юумээр андалдаһамнай, өөнэдөө эдиһэмнай дээрэ болоо гэжэ һанана ха юм. Эгээл энээн дээрэһээ һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынуудта адууһа малай тоо толгой эрид үсөөлэгдөө, ашаг шэмэньшье доошолуулагдаа, орооно таряа, хартаэбха, овощ, мяха, һу гүрэндэ худалдалга бага болгогдоо.

Иимэ болоод байхадань, колхоз, совхозуудые түргэн тараагаад, газарыень, бүхы зоориень таряашадай ажахынуудта, кооперативуудта хубааха гэжэ мунөө Россин Федерациин Президент, Правительство тоолоно. Энэ талаар Указ, хэдэн тогтоолнууд абтаа.

Энэ эрхэ байдалда манай «Искра» колхоздо юун хэгдэжэ байнаб гэжэ тобшо тэдыгээр хэлэхэдэ, иимэ.

Нэн түрүүн колхозой правлени, профсоюзай эмхи, Хүйтэнэй сельскэ Советдэй хамта газар, адууһа мал, машина, техникэ болон хамтын бүхы зоориие үмсэлжэ тэдэниие таряашадай ажахынуудта хубааха, тэдэниие нэгэдүүлһэн ассоциаци байгуулха гэжэ шиидэз. Энэ асуудал колхозой гэшүүдэй, нютагай зоной суглаан дээрэ хэлсэгдэбэ.

Хэнэйшье мэдэһээр, хамтын бүхы ажахынууд, тэрэ тоодо манайшье колхоз түрүүн үмсын айлнуудһаа хамталагдаһан зоори дээрэ һуури табижа, эдэ таби-жаран жэлдэ гүрэнэй туһаламжаар, гэшүүдэйнгээ ажалаар энэ болотор хугжэжэ ерээ юм ааб даа. Тиихадээ үилэдбэриин гол фонднуудай шэнэ барилганууд, машина, техникэ, бүхы оньһон түхеэрэлгэнүүд өхэнхидээ гүрэнһөө үгтэһэн мунгэ зоореэр, колхознигуудай ажалаар орууллагдаһан олзо доходһоо бии болгогдоһониинь элитэ.

Иигээд ерэхэдээ, колхоздо бүхы наһаараа шахуу хүдэлөөд, мунөө наһанай амаралтада гараһан хүнүүд, мунөө хүдэлжэ байһан ажалшад ажахын бүхы баялигта, бии байһан зоори хэрэгсэлдэнь өөнэдын хубита оруулһан, энэнһээ хүртэлсэхэ эрхэтэй байна.

Тиимэнээ бидэ колхоздо һүүлэй 20 жэл соо бии болгогдоһон зоори хэрэгсэлнүүдые хүн зондоо пай болгон хубааха гэжэ шиидээбди. Гадна хамтын базова жаса гэжэ байха юм. Тэрээндэ гүрэнһөө үгтэһэн мунгэ зоореэр бариг-даһан томо барилганууд: соёлой байшангууд, хэлхеэ холбооной, амбулаториин, хэрэглэмжэ хангалгын комбинадай, магазинуудай байшангууд, промышленна база (МТМ) гэхэ мэтэ ороно. Энэ жаса баһа хоёр болгогдожо хубаагдана. Тэрэнэй нэгэниинь хубаагдаггүй жаса, нүгөөдэнь хубаалгада орохо жаса болоно.

Колхозой эдлүүриин бүхы газарай 10 процентнь нөөсэлгын жасада үлөөгдөөд, бэшэниинь бүхы гэшүүдтэ хубита (пай) болгогдон хубаагдаха юм. Тиигэжэ Хүйтэн болон Надеино тосхонуудай хүн бүхэндэ 20,5 гектар газар хүртэнэ. Тэрэнэй 16 гектарынь таряалан, 1,5 гектарынь сабшалаг, үшөө 4,4 гектарынь бэлшээри. Тэрэшэлэн ажахын дэбисхэр дээрэ ершодог ой модотой газар баһал хүн бүхэндэ хубинууд болгогдожо хубаагдаха ушартай.

Иимэ хубаалгые гансахан 2—3 һара соо хэхэнь бэрхэтэй. Тиимэнээ газар, зоори хэрэгсэлнүүдые үмсэлэлгэ бүхэли жэл үнгэргэгдэхэ юм. Ушарынь юуб гэхэдэ, хүн бүхэн булта мэнэ гэнээр колхозноо гараад, үмсын ажахы эмхидхэжэ үшөө шадахагүй байна. Харин мунөөнһөө үмсын ажахы болохо хүсэлтэй хүн байгаа һаань, газарайнь хубаари, зоориин хубита дары таһалагдажа үгтэхэ юм. Даб дээрэ иигэжэ амяараа үмсын ажахы болоогүй хүнүүд (айлнууд) таряашанай ажахы болобобди гэнэ бүридхэлдэ ороод, хамтаараа хүдэлхэдэнь өөрэгүй. Тиихэдээ түрүүн тэдэнэр колхозноо гарабабди гэжэ мэдүүлгэ баряад, харин шэнээр эмхидхэгдэнэн ассоциацида (нэгэдэлгэдэ) абыт гэжэ хоёрдохи мэдүүлгэ бариха зэргэтэй. Тиихэдэнь нэгэдэлэй правлени ассоциацида орохо хүсэлтэй хүнүүдэй мэдүүлгые хаража үзөөд, хэлсээд, гэшүүн болгожо абаһанай һүүлдэ таряашадай ажахы бүхэндэ нюурай счет нээнэ. Тэрээн соонь ямар айлда, ямар хүндэ хэды мунгэнэй пай (хуби) оруулагдааб гэжэ бэшэжэ, саашадаа жэл соо ороһон бүхы мунгэн олзонь тэрэ счёдтонь бэшэгдэжэ байха юм.

Эдэ бүгэдэнөө ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, манай хүн зон өөнэдын хубита газартай, өөнэдын мэдэлэй мунгэ зоритэй болоошье һаа, даб дээрэ хамтын ажалһаа оготолон гарангүй, нэгэ ассоциаци боложо хүдэлхэ гэжэ шиидээ.

Гэхэтэй хамта манай тосхон һууринуудта гүрэнһөө үгтэһэн мунгэнөө гадна, колхозой зоори оруулалсажа баригдаһан барилганууд бии. Жэшээнь, эндэхи соёлой байшангууд мунөө республикын Соёлой министерствын мэдэлэй гэжэ тоологдоно. Тэдэниие министерство манһаа хүдэлдажа абаха юм гү, али арендовалха юм гү? Мэдэхын аргагүй. Энэ асуудал зүбөөр шиидхэгдэхэ ёһотой.

Тэрэшэлэн манай район соохи ажахынууд хоорондын мал шахалгын «Никольский» болон гахай шахалгын «Южный» комплекснуудые барилгада бусад колхоз, совхозуудтай хамта бидэшье баһал мунгэ оруулаа ха юмбибди. Тэрэ мунгэмнай бусаагдаха гү, али үгы гү?

Дэлгүүрэй харилсаанай үедэ ажамидарха арга бэдэрхэ сагай ерээд байхада, өөнэдынгөө жасада байһан, мун ондоо тээшье үгтэһэн мунгэнэйнгөө хуби заяан тухай һанаагаа зобоогүйдэмнай аргагүй байна.

Юрэдөөл, юунэйшье болоо һаа, хүлеэхэ саг һалаа, ажалайнгаа эмхидхэлые эрид хубилгажа, бүхы юумэеэ бодото ээдтэй болгожо, ашаг үрэ өхэтэйгээр хүдэлхэ замда түргэнөөр гаргаагүйдэмнай болёо гэжэ манай хүн зон ойлгоно.

В. МАКСИМОВ,
Тарбагатайн районой «Искра» колхозой түрүүлэгшэ.

Хүн бүхэнэй хэһэн үйлэ хэрэг, алхамууд юунһээ дулдыдадаг бэ, яахадаа тиимэ юумэн болооб гэһэн асуудал заримдаа яахын аргагүй хурсаар, гайхалтайгаар гаража ерэдэг. Хүн гээшэ юунһээ боложо эзэмэтэ ябадалнуудые хэнэб, муу харгыда ороноб гэһэн асуудалай тон гүнээгы, ганката тайлбарилхын аргагүй орёо хүшэр байһан тухай бидэнэр һайнаар мэдэнэбди. Тиихэдэ хүнэй баялиг, сэдьхэлэй тэжээл гээшын айхабтар өхэ үүрэгтэй байһан тухай эндэ олые шашаһанай хэрэггүй.

Аймшаттай алдар суутай, ноён хэбэртэй, олондо хүндэтэйшье гэжэ һанаһан, найдамаар бата, үнэн сэхэ хүншни гэнтэ эзэмэтэ хэрэг хэжэ, сэлмэг үдэрэй сахилгаан мэтэ мэдээсэл олон түмэниие гайхуулжархиг даа! Үнэн дээрээ тиимэ ушарнууд олон болоо. Илангаяа парти, гүрэн түрын зарим хүнүүдшье наагуураа аргагүй сэхэ сэбэр шэнги аад, саагуураа «альбан мэхэтэй, ада шүдхэр» байба бэшэ гү? Тэдээндэ этигэжэ, найдажа ябан гэнэшни, гүрэнэй, зоной зөөри доохонуур хэнһээшье ехээр эдидэг, уудаг, үбэршэлдэг хүйхэрнүүд болошобо бэшэ гү?

Мунөөмнай орёо хүшэр үе саг даа. Энэл саг гээшэмнай зондо ехэхэн шалгалта боложо үгэхэнь бэшэ гү? Одоол заримашуулай «гуулиниинь» эндэл харагдажа эхилхэ.

Орон дотор демократиин, олондо мэдээсэлгын абар табарханаар үндэнэлжэ эхилһэн сагта ажабайдалаймнай дутуу дунданууд, эреэн марян толбонуудтай гаража ерэбэ бэшэ гү?

Үшөө Никита Хрущевой найдуулһанай ёһоор, бидэнэр нараад онуудта коммунизмда ажаһууха байгаабди. Леонид Брежневэй үеын ноёдой, сэсэшүүлэй хэлэдэгэй ёһоор, совет үндэнэ яһатан бии болохо, дэлхэй дээрэ эгээл олоор ном һудар уншадаг, үндэр соёлтой хүнүүд гэгдээ һэмди. Тезд Михаил Горбачевой засагта ерэжэ, түрын жолоое нуладхажархиһанай һүүлээр, бурхан зайлуул, юуншье боложо эхилбэ гээшэб даа! Яһа илгаан, газар уһаяа буляалдаан, зоори зөөшэеэ хубаалдаан, хулгайлаан гал дээрэ тоно адхаһандал һүжэржэ, шэнэ хүсөөр «хүгжэбэ» бэшэ гү?

Тезд эндэ нэгэ асуудал гаража ерэнэ. Юундэ иимэ болоообибди? Муу муухайгаа халхалһан гоё һайхан «хүшэгэмнай» хахара, удара һүржэ, яһан туранхай гэхэ гү, али үзэмжэгүй, ой гутахаар бэемнай харагдашаба бэшэ аал? Сэдьхэлнай хоорон байба хаям.

Найдажа, этигэжэ ябаһан партиимнай зарим хүдэлмэрилэгшэд район, область, республикын толгойлогшоноргоо эхилээд ,альбан мэхэтэй, хомхой хобдог хүнүүд байшаба бэшэ гү? Эгээл тиихэдэнь лэ бурхандашье, богдодошье, нохойдошье һүзэг этигэлгүй болоһон хүнүүд эндэ ялтай гээшэб? Үшөө үниннөө хооһон тогоон мэтэ сэдьхэлнай бүри гажаржа, сүхэрэл, нэжэглэлээр дүүрэхэнь бэшэ гү?

Тулюур туйган, хүшэр хүндэ байдалай орожо, шуһан бороо, шулуун мүндэрэй адхархада, ямаршье хушалтагүй, халхалха далабшагүй, бэеэ абарха юумэгүй байһан зондо ямархан ааб? Одоол үлэн хооһон үлэгшэдэй шоно мэтээр улиха, үндэр тэнгэриһээ үлэ хоол «эрихэ» саг ерэхэнь гү?

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ зон юугээрээ илажа гарааб? Үлэн хооһон, салдаган шахуушье һаа, агуу Илалтын хэрэгтэ этигэдэг, найдадаг байгаа. Дайнай һүүлээрхи гайтай тулюур сагта зон баһал юундэ илажа ерээб? Һандарһан, бутарһанаа һэргээжэ, бодхоожо, үглөөдэрэй жаргалта наранда найдажа ябаа.

Тэрэ найдал, этигэлэй нэгэ зүйл юуб гэхэдэ, сэдьхэлэй тэжээл, сэдьхэлэй баялиг гэжэ байгаа. Гуяа халхалха ямдэгүй, сээжээ далдалха самсашьегүй шахуу һаа, үндэр эрмэлээл бодолоор, этигэл найдалаар, һайн һайхан хүсэлөөр сэдьхэл зүрхэмнай баян, урагшаа тэгүүлһэн һаналнай хурса, дэлихээ забдаһан байгаа гэжэ юундэшьеб һанадагби.

— Үглөө бүхэндэ радиогоор хэлэгдэдэг, үдэр бүхэндэ газетэдэ бэшэгдэдэг үндэнэ яһатай агууехэ ленинскэ политика гээшэмнай хараһаар байтарнай, хаха бутаран унаба. Зүгөөр...

Зүгөөр баян дэлгэр, нигүүлэсхы сэдьхэлтэй зарим зон, арадууд бэрхэшээлтэй энэ үе сагые тиимэ өхэ хёмороо, зүрилдөөгүйгөөр үгтаба бэшэ гү? Зүгөөр тиимэ гээд эсэслэн баталхада эртэ ааб даа. Арад зоной, илангаяа хаанаһаашье хашуулһан үндэнэ яһатанай тэсэбэри хадаа үнинэй бусалһан вулкан мэтээр нэгэтэ тэнэрдэгшье байжа болохо.

Зүгөөр дахин дабтанаб. Анхан сагаа хойшо һургаалтай, хүмүүжэлтэй, һайн һайхан ёһо заншалнуудтай, гүн удхата шажан мүргэлтэй энэ хэсүү сүбэй сагые тэсэжэл гарахаар бэлэн аабза гэжэ би юундэшьеб һанадагби.

Зарим арадууд үндэнэ яһанай омогорхолоор, бэеэ хамгаалха талаар үндэр бодолтой байдаг. Тиихэдэ бидэ, буряадууд, энэ талаар тулюуршаг гээшэ аабзабди. Урдань автономито байһан республикануудай бэеэ дэанги, нэрэтэй түрэтэй гүрэнүүд болобо, өөнэдын президентнуудые һунгаба, газар уһанайнгаа баялигуудай эзэн гэгдэбэ.

Харин бидэ?.. Буряад ороной баялигууд оёоргүй торхо руу шэдэнэндэл ошожол, хорожол байна. Үшөө хаанта засагайхид хамнигадай газар дээрэ алта гү, али үнэтэй малтамал абахадаа, зарим тэды хубитыень үндэнэн зондо үгэлсэдэг байгаа бэшэ гү? Манайда ой модон, алтан, шуулуун нүүрһэн, анагай арһан, арһа шурбэһэн яһала бии. Тезд тэдээнһээ ородог олзын хуби маанадта үшөөл багаханаар ерэнэ бэшэ гү?

Бидэнэр эндэ хомхойрно, үлүү гарана бэшэбди. Сэдьхэлээр үшөөл даруу, даншье номгон, үлүүе хаража үлэгшэлдэдэггүй һэн хойноо эдэ бүгэдые тэсэнэ бэшэ аалди? Одоол эндэ сэдьхэлэй дэлгэр баяниинь харагдажа эхилээ хаям.

Этигэл найдалай үгы болоһон сагта урдаа хараха юун маанадта бииб? Нэгэ талаар, шажан мүргэл. Хүн гээшэ һүзэггүй, этигэл найдалгүй һаа, энэ хүшэр хүндэ үедэ хосоржо һалаха аабза гэжэ би хара ухаандаа һанадагби. Һүүлэй жэлнүүдтэ буддын шажанай шэнэ хүсөөр дэлгэржэ эхилһэниинь һайшаалтай. Зүгөөр зон бурхан хоёрой хоорондохи харилсаанай гайтай тулюур сагта зон баһал юундэ илажа ерээб? Һандарһан, бутарһанаа һэргээжэ, бодхоожо, үглөөдэрэй жаргалта наранда найдажа ябаа.

Тэрэ найдал, этигэлэй нэгэ зүйл юуб гэхэдэ, сэдьхэлэй тэжээл, сэдьхэлэй баялиг гэжэ байгаа. Гуяа халхалха үмдэгүй, сээжээ далдалха самсашьегүй шахуу һаа, үндэр эрмэлээл бодолоор, этигэл найдалаар, һайн һайхан хүсэлөөр сэдьхэл зүрхэмнай баян, урагшаа тэгүүлһэн һаналнай хурса, дэлихээ забдаһан байгаа гэжэ юундэшьеб һанадагби.

— Үглөө бүхэндэ радиогоор хэлэгдэдэг, үдэр бүхэндэ газетэдэ бэшэгдэдэг үндэнэ яһатанай агууехэ ленинскэ политика гээшэмнай хараһаар байтарнай, хаха бутаран унаба. Зүгөөр...

Зүгөөр баян дэлгэр, нигүүлэсхы сэдьхэлтэй зарим зон, арадууд бэрхэшээлтэй энэ үе сагые тиимэ өхэ хёмороо, зүрилдөөгүйгөөр үгтаба бэшэ гү? Зүгөөр тиимэ гээд эсэслэн баталхада эртэ ааб даа. Арад зоной, илангаяа хаанаһаашье хашуулһан үндэнэ яһатанай тэсэбэри хадаа үнинэй бусалһан вулкан мэтээр нэгэтэ тэнэрдэгшье байжа болохо.

Зүгөөр дахин дабтанаб. Анхан сагаа хойшо һургаалтай, хүмүүжэлтэй, һайн һайхан ёһо заншалнуудтай, гүн удхата шажан мүргэлтэй энэ хэсүү сүбэй сагые тэсэжэл гарахаар бэлэн аабза гэжэ би юундэшьеб һанадагби.

Зарим арадууд үндэнэ яһанай омогорхолоор, бэеэ хамгаалха талаар үндэр бодолтой байдаг. Тиихэдэ бидэ, буряадууд, энэ талаар тулюуршаг гээшэ аабзабди. Урдань автономито байһан республикануудай бэеэ дэанги, нэрэтэй түрэтэй гүрэнүүд болобо, өөнэдын президентнуудые һунгаба, газар уһанайнгаа баялигуудай эзэн гэгдэбэ.

Харин бидэ?.. Буряад ороной баялигууд оёоргүй торхо руу шэдэнэндэл ошожол, хорожол байна. Үшөө хаанта засагайхид хамнигадай газар дээрэ алта гү, али үнэтэй малтамал абахадаа, зарим тэды хубитыень үндэнэн зондо үгэлсэдэг байгаа бэшэ гү? Манайда ой модон, алтан, шуулуун нүүрһэн, анагай арһан, арһа шурбэһэн яһала бии. Тезд тэдээнһээ ородог олзын хуби маанадта үшөөл багаханаар ерэнэ бэшэ гү?

Бидэнэр эндэ хомхойрно, үлүү гарана бэшэбди. Сэдьхэлээр үшөөл даруу, даншье номгон, үлүүе хаража үлэгшэлдэдэггүй һэн хойноо эдэ бүгэдые тэсэнэ бэшэ аалди? Одоол эндэ сэдьхэлэй дэлгэр баяниинь харагдажа эхилээ хаям.

Этигэл найдалай үгы болоһон сагта урдаа хараха юун маанадта бииб? Нэгэ талаар, шажан мүргэл. Хүн гээшэ һүзэггүй, этигэл найдалгүй һаа, энэ хүшэр хүндэ үедэ хосоржо һалаха аабза гэжэ би хара ухаандаа һанадагби. Һүүлэй жэлнүүдтэ буддын шажанай шэнэ хүсөөр дэлгэржэ эхилһэниинь һайшаалтай. Зүгөөр зон бурхан хоёрой хоорондохи харилсаанай гайтай тулюур сагта зон баһал юундэ илажа ерээб? Һандарһан, бутарһанаа һэргээжэ, бодхоожо, үглөөдэрэй жаргалта наранда найдажа ябаа.

Тэрэ найдал, этигэлэй нэгэ зүйл юуб гэхэдэ, сэдьхэлэй тэжээл, сэдьхэлэй баялиг гэжэ байгаа. Гуяа халхалха үмдэгүй, сээжээ далдалха самсашьегүй шахуу һаа, үндэр эрмэлээл бодолоор, этигэл найдалаар, һайн һайхан хүсэлөөр сэдьхэл зүрхэмнай баян, урагшаа тэгүүлһэн һаналнай хурса, дэлихээ забдаһан байгаа гэжэ юундэшьеб һанадагби.

— Үглөө бүхэндэ радиогоор хэлэгдэдэг, үдэр бүхэндэ газетэдэ бэшэгдэдэг үндэнэ яһатанай агууехэ ленинскэ политика гээшэмнай хараһаар байтарнай, хаха бутаран унаба. Зүгөөр...

Зүгөөр баян дэлгэр, нигүүлэсхы сэдьхэлтэй зарим зон, арадууд бэрхэшээлтэй энэ үе сагые тиимэ өхэ хёмороо, зүрилдөөгүйгөөр үгтаба бэшэ гү? Зүгөөр тиимэ гээд эсэслэн баталхада эртэ ааб даа. Арад зоной, илангаяа хаанаһаашье хашуулһан үндэнэ яһатанай тэсэбэри хадаа үнинэй бусалһан вулкан мэтээр нэгэтэ тэнэрдэгшье байжа болохо.

Зүгөөр дахин дабтанаб. Анхан сагаа хойшо һургаалтай, хүмүүжэлтэй, һайн һайхан ёһо заншалнуудтай, гүн удхата шажан мүргэлтэй энэ хэсүү сүбэй сагые тэсэжэл гарахаар бэлэн аабза гэжэ би юундэшьеб һанадагби.

Зарим арадууд үндэнэ яһанай омогорхолоор, бэеэ хамгаалха талаар үндэр бодолтой байдаг. Тиихэдэ бидэ, буряадууд, энэ талаар тулюуршаг гээшэ аабзабди. Урдань автономито байһан республикануудай бэеэ дэанги, нэрэтэй түрэтэй гүрэнүүд болобо, өөнэдын президентнуудые һунгаба, газар уһанайнгаа баялигуудай эзэн гэгдэбэ.

Харин бидэ?.. Буряад ороной баялигууд оёоргүй торхо руу шэдэнэндэл ошожол, хорожол байна. Үшөө хаанта засагайхид хамнигадай газар дээрэ алта гү, али үнэтэй малтамал абахадаа, зарим тэды хубитыень үндэнэн зондо үгэлсэдэг байгаа бэшэ гү? Манайда ой модон, алтан, шуулуун нүүрһэн, анагай арһан, арһа шурбэһэн яһала бии. Тезд тэдээнһээ ородог олзын хуби маанадта үшөөл багаханаар ерэнэ бэшэ гү?

Бидэнэр эндэ хомхойрно, үлүү гарана бэшэбди. Сэдьхэлээр үшөөл даруу, даншье номгон, үлүүе хаража үлэгшэлдэдэггүй һэн хойноо эдэ бүгэдые тэсэнэ бэшэ гү

ТОЛИД

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- Сүүгэлэй дасанай ламанар
- Уншагшадаймнай туршалгануудһаа
- Япон докторой арга
- Оньһон хошоо үгэнүүд

УНШАГШАДАЙ ТУРШАЛГАНУУД

ДЖАРУНХАШОРОЙ СУБАРГА

Ая гангаар анхилһан Хэжэнгэдэ,
Арюун Бургаастайн аглаг үбэртэ
Арад олоной ашатын буянда
Алтан ганжар толотуулан гэрэлтэхээр
Дахинаа шэнээр мүндэлхэнь
Джарунхэшорой субарга.
Байгал шадарай Буряад орондо,
Буддын шажанай дэлгэрхэ зүгтэ
Бүгэдэ һүзэгшэнэй шүтэн зальбарха
Бамбын оронһоо бурханай абаргалаар
Дахинаа шэнээр мүндэлхэнь
Джарунхашорой субарга,
Хүкгэн бэшэ, хүлгөөтэ байдалда,
Хатуу шэрүүн, гасаланта жэлнүүдэй
Хохидол, гэзгдэл гаталха замда
Хүн шанараа үргэжэ үзэхөөр
Дахинаа шэнээр мүндэлхэнь
Джарунхашорой субарга.
Мүргэл шажанай хүргэхэ үедэ
Мүнөө сагай залуу үеэн
Мүнхэ зула бурханай үрда
Мүнгэн сүгсэдэ бадарган дамжуулхаар
Дахинаа намуун ёһоор мүндэлхэнь
Джарунхашорой субарга.

Елизаавета БАЛЬЖИРОВА.

БОЛТОГОЙ

Хүйтэн үбэлые дабаха эрхэтэй,
Хүхэ нажарые амадаха золтой,
[illegible] эрад зонтоёо
Айлшаалсажа ябаха аргатай болоһондоо
[illegible] саалан найрлая,
Зутан һарадаа зүбөөр зугаалая,
Жэл бүхэндэ жэгдэ амгалан,
Он бүри омог дорюун,
Олон жэлдэ олошорон байхадаа,
Одоо жаргал эдлэхэбди бултадаа.
Эсэгэ гэжэ эльгээ хабсарангүй,
Энгэрээ сэлижэ, эбтэй һуурбди.
Сусааб гэжэ сэжэ тэбэринүй,
Суг хамта бүгэдөөрэн сагаалаябди.
Наһамнай нэмэбэ, наадамнай дэлгэрбэ,
Нэрымнай хүндэлбэ, нигүүлэсхы сэдьхэлээр,
Бишэн жэлдэ бэрхэтэй һууданһаа хахасая,
Бэшэ жэлнүүдтэ байдалнай һайжараг.
Амгалан сагай жаргалые хүсэе,
Абари замнай алдуугүй заһараг.
Эхэ зургаан зүйлэй түлөө
Энхэ амгалан ябахамнай болтогой!

Цэрэн ЧИМИТОВ,
ажалай ба дайнай ветеран.

Хэжэнгэ.

АЛХАНА

Арадаа, үбэртөө
аршаантай,
Адисай арсын хангалтай
Алхана уулаяа
харахадаа,
Алаг зүрхэнэйм сохисо
Аажам тэнюун
болоһондол,
Ухаан сэдьхэлии уяржа,
Урматай саашаа алхагшаб.
Арбан дүрбэдэхи түрэлэй
Далай ламын морилходо,
Алхана уула зэрэлгээтэн,
Үүлэ макаяа саража,
Уншалга номыень
шагнахаяа
Үгтажа байһан гэлсэдэг.
Үүдэн сүмэ, Нара-Хажад,
Эхын умай гэдэгүүдлай
Байгаалиин зохёоһон
шэмэг гү?
Бурханай табиһан
дүрсэнүүд гү?
Олон бүридэлтэй
аршаанһаань
Арад зомнай хүртэжэ,
Эршэтэй хүйтэнь
уһандань
Эльгэ бэеэ сохюулжа,
Элдэб үбшэнһөө зайсажа,
Элүүр болоһоноо
мэдүүлдэг.
Хандагай, баабгай, гахай,
Гүрвеһэн, үнэгэн, туулай,
Хэрмэн, жэрхи, һолонго,
Хура, хухы, бүргэд,
Хуша, нарһан, шэнэһэн
Хуһан, улаһан,
бургааһан
Улир, мойһон, һоргино,
Ая ганга, арса...
Олон шэмэгүүдыень
тоолохо
Ухаамни багадахаар
янзатай.
Эрдэмтэд энээнине
шэнжэлжэ,
Үльгэр түүхэдэ бэшэнэ
бэзэ.

Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

ДАЙНАЙ ҮЕЫН ДУУНУУД

Байгалай мүльһэн хайлахадажа,
Баржагар нюргатай долгин
болоно,
Баруун фронтһоо бэшэг ерэжэ,
Байгаахан зүрхэнэйм баяр
болоно.
Ангарай мүльһэн хайлахадажа,
Аржагар нюргатай долгин
болоно.
Армиин фронтһоо бэшэг
ерэжэ,
Алагхан зүрхэнэйм баяр
болоно.
Сэлэнгын мүльһэн хайлахадажа,
Жэгдэхэн нюргатай дэлгин
болоно.
Сэрэгэй фронтһоо бэшэг
ерэжэ,
Сээжэхэн зүрхэнэйм баяр
болоно.

* * *

Хүсэеэ барандаа хумиял,
Хүбшэеэ барандаа татаял.
Дутуу бэшэ дүүрэнээр
дүрлая.
Хахад бэшэ хүсэдөөр
алхалая.
Мүрэн урадхалаа түргэдхэн,
Мүшэн гэрэлээ шангадхан,
Бултадаа эбтэйгээр жагсаял,
Буу, жадаяа бариял,
Эхэ ороноо хамгаалаял!

* * *

Ардагхан борынгоо түргэниие
Арынгаа дабаанда табихал
байхаб.
Аюулта дайсанаа даражархёод,
Айдарни намхандаа бусахал
байха.
Булгяахан борынгоо түргэниие
Бооринкгоо дабаанда табихал
байхаб.
Бузархан дайсанаа
даражархёод,
Баталсам намхандаа бусахал
байхв.
Хотогорхон борынгоо
түргэниие
Холынгоо дабаанда табихал
байхаб.
Хоротон дайсанаа
даражархёод,
Холшорни намхандаа бусахал
байха.

Хорийн аймагай Амгалантын найман жэлэй һуургуулийн багша Цырен-Ханда МУНКУЕВАГАЙ суглуулбариһаа.

Түрэл нютагаймнай түүхэһээ

ЗАНЬЯАГАЙ ГОНЧИГ ДООРОМБО

Улаан-Удэ хотодо 68 наһатай, хүнгэн шэнэ, маани мэргэмэ «Доржо-жодбо» бо-номуудые уншаад өхэ һүзэгтэй хүг-түрэһэн эгшэ бо-гай Хорло абгай-нимрихон, Сүүгэлэй дэмо дэргүүр зин-нууд тухай һаяхан ...

... манай нютагта ...май дэлгэрэгүй ...гэй «харын» ша-...йхид шүтэдэг бай-...үүн манай тэндэ, ...ан дэлгэрүүлэгшэ-...ндарай ламхай ... Энэ ламхай хори ...аа тиишээ ошоһон ... Харын шажантай ... мэргэм заажа, ...ан тухай болбо-...алмэри өхээр ... гэлсэдэг юм.

...үүгэлэй дасанда ...манар байһан ха. ...ад үүн байгаа ... дасан (ахэ да-... дуган, Майда-...болон бусад ду-...ан юм. Шойрын ...йһан байгаа.

...адуудай дасан-... ошожо, шой-...дэг байһан юм. ...анарай дунда ехэ-..., дэгүүр эрдэм-... олон байгаа. Жэ-...арын гэргээн, ...амхай, Дэлгэрэй ...бын ламхай, Сан-... Иванай Ламхай, ...ша, Гарма һаа-рамба, Заньяагай дооромбо, Үшеегэй дооромбо, Жүгдэрэй Дооромбо гэгшэд, тиихэдэ эм дом, аргын номоор дээшээ гараһан ламанар гэбэл, Димчигэй Еши гэжэ манрамба, Һоемын Шираб манрамба, Нима манрамба, Балжарай Дамба гэхэ мэтэшэлэн олон байһан гэлсэдэг.

Би тэдэ олониие юун ехэ һайнаар мэдэхэбиб даа? Тиндасан ошожо, багшалха ламые оложо, хүбүүнэйнгээ багша болгожо, хэлсэжэ зүбшэдэг һэн. Тиин хүбүүгээ хубараг болгохынь тула асардаг байгаа. Тиигэжэ Амбайн Заньяа хүбүүгээ ламада һургаха багшадань абаашажа үгэбэ ха.

Гончиг хубараг ехэ эдэбхитэй бэрхээр һуража эхилһэн гэжэ. Тургөөр үзэгтэ ороод багшынгаа даабаряар номуудые сэзэжэлдэдэг болоо ха. Гончиг хубараг хурса, хурдан, хүнгэн ухаатай багшынгаа даабари саг соонь дүүргэд, багшадаа магтаалтай һурадаг байһан гэхэ.

Багша лама гээшэ ехэл хатуугаар, шэрүүхэнээр һургадаг байһан юм. Багшань хубарагуудаа үглөөгүүр эртэ бодхоогоод, сэбэр агаарта гаргажа, номыень сэзэжэлдүүлдэг һэн. Байшангайнгаа гэшхүүр дээрэ гараад, хубарагууд шэнхинэсэ шангаар уншан, маани мэргэмээ сэзэжэлдэдэг һэн. Мууханаар, дутуу ялуу сэзэжэлдэзд, зарим нэгэн шэхэеэ мушхуулаад абаха, шугамааршье тоншуулаад абэха даа. Хубараг ябахадаа, сэзэжэлдэһэн номынь бүхы наһанайнь бэлэг, ажал хэрэг болодог байгаа бшуу.

Гончиг хубараг саашаа һураха бүреэ олон номуудые ехээр үзэжэ, удаань гэбшэ боложо гараба. Гэбшын дом хэзэ, шойрын ехэ-ехэ номуудые үзэдэг болобо ха. Тон һайнаар, бэрхэ ульһатайгаар һуража, габжын зиндаагай ном дүүргэзэд, габжа гэжэ нэрэтэй болоо һэн. Габжын дамжаа хэжэ, аба, эжыгээ, түрэлхидее суглуулжа, баярлуулжа хүндэлһэн юм ха.

Тиигэзэд саашань һургуулиие дээшэлүүлхээ Баруун-Жуу ошожо, эрдэм номдо һураһан гэхэ. Тэндэ Буддын шажанай дээдэ шатын номуудые шудалжа, дооромбын хадагтай бусаа һэн. Дооромбо болоһон хойноо хоёрдохиёо Баруун-Жуу ошожо, үшее ехээр ном үзэжэ, һаарамбын хадагтай ерээ һэн. Тиигэзэд тэрэ үедэ Сүүгэлэй дасанда жэлдээ хоёр хүн лэ һаарамба болодог гуримтай байгаа. Хадагтай хүнүүд хоёр болошобо: Заньяагай дооромбо ба Иаан Гарма дооромбо хоёр. Ламанарай дээдын зүблөөнэй дүнгөөр Гарма дооромбо һэн. Гэбшэ ошожо, хүбүүнэйнгээ багша болгожо, хэлсэжэ зүбшэдэг һэн. Тиин хүбүүгээ хубараг болгохынь тула асардаг байгаа. Тиигэжэ Амбайн Заньяа хүбүүгээ ламада һургаха багшадань абаашажа үгэбэ ха.

Гончиг хубараг ехэ эдэбхитэй бэрхээр һуража эхилһэн гэжэ. Тургөөр үзэгтэ ороод багшынгаа даабаряар номуудые сэзэжэлдэдэг болоо ха. Гончиг хубараг хурса, хурдан, хүнгэн ухаатай багшынгаа даабари саг соонь дүүргэзэд, багшадаа магтаалтай һурадаг байһан гэхэ.

Тиигэзэд саашань һургуулиие дээшэлүүлхээ Баруун-Жуу ошожо, эрдэм номдо һураһан гэхэ. Тэндэ Буддын шажанай дээдэ шатын номуудые шудалжа, дооромбын хадагтай бусаа һэн. Дооромбо болоһон хойноо хоёрдохиёо Баруун-Жуу ошожо, үшее ехээр ном үзэжэ, һаарамбын хадагтай ерээ һэн. Тиигэзэд тэрэ үедэ Сүүгэлэй дасанда жэлдээ хоёр хүн лэ һаарамба болодог гуримтай байгаа. Хадагтай хүнүүд хоёр болошобо: Заньяагай дооромбо ба Иаан Гарма дооромбо хоёр. Ламанарай дээдын зүблөөнэй дүнгөөр Гарма дооромбо хэзэл Жамбал гэжэ лама хүргэлсэжэ ошолдоһон байгаа. Зөөрөөршье тулюуршаг байһан ха. Юрэдөөл, бүд соо орёоһон 200 түхэриг алтатайл гараһан ха. Аяар холын ороноор ябаха гээшэ ехэл хүндэ байһан юм.

Тиигэжэ Заньяагай дооромбо гээшэ эхээ ехын орондо абаашажа мүргүүлэзд, дэздын ехэ лама-багшаһаа адис абхуулаад, эхынгээ наһаһан хэрэгыа бүтээлгэзд, наһаасень амаруулаад байхадань, наһа барахынгаа урда эжынь иигэжэ асуугаа һэн гэхэ: «Нютагнай хаака, али зүгтэ гээшэбі»... Тэрэ холын бурхан шажанай орондо эжыгээ абаашажа, бурхан болгохын харгыда тэрэ оруулһан болоно.

Гурбадахияа тэрэ холуур ябабонь һаарамба болоһон намтартай.

Заньяагай дооромбо ламбагай Баруун-Жуу гурбадахияа ошохо баатай болобо. Тиигэзэд 68 наһатай Дари гэжэ эхэеэ Баншан Богдын хиид болохо Дашалһүндэ абаашаа һэн. Эхэнь ехэл һүзэгтэй үргэл-мүргэл хэһэн, бурхан болоҗо ошоһон юм гэлсэдэг. Тэдэниие абгань болохо Тэхадаа, Заньяагаймнай дооромбо эжынгээ хойтын буянгые хэзэд, үшее ехээр эрдэм бэлигээ дэзшэлүүлэзд, түрэл нютагаа бусаһан түүхэтэй.

Заньяагай Гончиг дооромбо гэжэ алдартай ехэ уншалгаша, абарапта сүүтай ехэ ламанарай нэгэн болоһон ха. Ехэнхидээ Адуун-Шулуун, Сүнхэрэг, Бооржо, Тари гэхэ мэтын газарнуудай улад зон тэрэниие залан абаашажа, уншалга, ном цээзэн табиулдаг байһан юм. Аргагүй хүндэтэй багша найжа-лама болоһон гэхэ. Тиигэзэд мачай Улаан-Удэ хотодошье тэрэ багшын «шабинар» ябаһан зоной үри һадаһан олон бии.

Тиигэжэ байтарнь хатуу хамалтын саг ерэжэ, манай нагаса ламбагай Заньяагай Гончиг дооромбо ямаршье гэм хэзэгүй аад, харин зондоо туһа хэжэ, зоной муу юумэнүүдые арилгажа ябаһан аад, түрмэдэ һуха баатай болоһон ха. Тиигэжэ 1931 ондо 60 наһатайдаа тэндээ наһа бараа һэн.

Тэрэ үедэ манай буряадай дунда ехэ эрдэм бэлиг шудалһан бэрхэ-бэрхэ ламанарнууд олон байгаа байна. Тиигэзэд мүнөө үедэ һайн саг ерэжэ, тэдээн тухайгаа бэшэжэ, зондо дуулгажа, уншуулжа байһамнай һайшаалтай байна даа. Олондо аша туһатай, һайхан сэдьхэл бодолтой, ехэ эрдэм бэлигтэй байһан Заньяагай Гончигой дурасхаал болгон хөөрэжэ үгэһэндее баяртайб.

Ч. Д. БУДАЕВ,
пенсионер, дайнай ветеран.
Улаан-Удэ.

Сагаалган — 92

КЫЗЫЛДЭ БОЛОҺОН ҺАЙНДЭР

Сагаалганай урда тээхи бүтүү үдэр Тувагай соёлой түбэй ордондо Кызыл хотодо ажаһуудаг буряад, хальмаг, монгол үндэзэ яһатан сугларба. Тувада ажаһуудаг буряадуудай соёлой түбэй отделениин эдэбхи үүсхэлээр олороо хүнүүд сугларжа һайндэрлэбэ. Мүн энэ уулзалгын һайндэртэ республикын урда захын Кунгуртук, Эрзин нютагуудһаа гараһан монгол угтайшуул хабаадалсаа.

Соёлой түбэй ордон соо тува, буряад, хальмаг, монгол хэлэн дээрэ үреэл, үльгэрэй бадагууд, хошон жороо үгэнүүд хэлэгдэжэ, олоной анхарал татаба. «Дүрбэн эдэ арадуудай түүхэһээ элитэ хүнүүд тухай юу мэдэнэбибди?» гэһэн викторина үнгэргэгдэжэ, эндэ хэлэгдэһэн оньһон үгэнүүд, таабаринууд хабаадагшадые һонирхуулба. Үндэһэн арадай нааданууд, тэрэ тоодо һээр шаалга, тулам соо сроод гүйлгэ, больторог сохилго гэхэ мэтын наадан абьяас ехэтэйгээр үнгэргэгдөө гэжэ тэмдэглэхээр.

Буряад, хальмаг, монгол, тува арадуудай эдеэ хоол бэлэдхэлгэдэ республикын хүдөө ажахын химиин хүдэлмэрилэгшэ Екатерина Аюшинова, хүдөө ажахын институтай багша Сэмжэд Дугарова, республикын спорткомитедэй бухгалтер Галина Голышева, республиканска больницын врач Людмила Эрдынеева, автотехникумэй багша Эльвира Бандеева, искусствын училищиин багша Ариунсувд, хотын дүрбэдэхи һургуулиин багша Наталья Тонтоева гэгшэд шалгаржа, буузэй, банша, ораомог, сагаан эдеэнэй дээжын зүйлнүүдыа шүүһэ шэмэ ехэтэйгээр, хоол ехэ амтатайгаар бэлэдхэжэ, һайшаал мактаалда хүртөө.

Ямар найр дуу, хатаргүнгөөр үнгэрхэб даа?! Буряад, монгол арадай дуунуудые Азиин биржын брокер Анатолий Эрдынеев, хүгжэмшэд Ариунсувд, Орлан Монгуш гэгшэд үянгатай гоёор дуулаа. Эренджин Аминовай хүнгэн солгёон «Чечердэг» гэһэн хальмаг хатар хатархадань, хүн бүхэн ехээр баярлаа бэд даа. Энэ нүхэрнай Хальмагай «Тюльпан», удаань Тувагай «Саяан» ансамбльнуудта хатаршан ябаһан юм. Харин мүнөө хатарай багшаар хүдэлдэг байна.

Энэ аха дүү арадуудай уулзалга бэлэдхэлгэдэ оролдолго үүсхэл гарганан хүнүүд гэхэдэ, буряадууд В. Даржаев, С. Дугарова, С. Митыпов, Э. Балданжабон, монголнууд Ариунсувд, Балган, Гомбо, хальмагууд Э. Аминов, А. Тадтаев, тува Н. Биче-оол, О. Монгуш гэгшэд болоно. Тэдэнэй хүсэл ороолоор найр наадан һонирхолтойгоор үнгэргэгдэбэ.

Кызыл хотын түб талмай дээрэ үнгэргэгдэһэн Сагаалганай һайндэртэ, театрализованно ехэ найрта буряад дуунуудшье эздэлээ. Мүн «Саяан» гэһэн гүрэнэй дуу, хатарай ансамблиин артистнууд ёохор хатараа, зониие баясуулаа. Сагаан һарын найр наадан олониитые, айлшадые, эндэ ажаһуудаг буряадуудые ехээр һонирхуулба, баясуулба гэжэ.

В. БИЛЬТАГУРОВ,
Тувагай буряадуудай соёлой түбэй директорэй орлогшо.

ҺАЙХАН БЭЛЭЙШ, МОСКВА!

Би наһаараа малшанаар хүдэлөөд, 1974 ондо Арадай ажахын туйлалтануудай бүхэсоюзна выставкэ хараха путевкоор шагнагдажа, ехэл баяртай анха түрүүшынхээ Москва хото ошоо бэлэйб. Ямаршье һайхан бэлэй даа, Москва! Эдеэ хоолой зүйлнүүд, эд бараан ехэ элбэг, хожомоо хэзээдэшье үшөо дахин ошохоб даа гэжэ һанажа ябаа бэлэйб.

1991 оной үдэр хоногууд үнгэржэ, ямар үзэгдөө дуулдаагүй ехэ хубилалтанууд болошобо гээшэб? Ядахын сагта, ССР Союзнай бутаран һалаба гэлсэхэ...

Иимэ юумэ дуулаха, харахадаа (телевизорээр), сэдьхэл хүдэлмөөр, ехэ һанаанда оромоор байна даа. Урдандаа баян, үгытэй гээд ехэ илгардаг, баяшуулынь тэнэртэрээ баяжаһан, үгытэйнь бүхэли үдэртөө, жэлэй дүрбэн сагта баяшуулдаа хүдэлөөд ябадаг байнаа ха юм даа. Үнгэрһэн далаад жэл соо гурэн түрэмнай улад зоноо иимэ һайн, нэгэн адли эрхэтэй болгоо гээшэ һэн. Тиимэһээ илангаяа бидэ, наһатай зон, Ленин багшые амиды бурхан шэнгеэр һанажа ябадаг байнабди.

Харин эндэһээ хойшо ургажа ябаа залуу хүбүүд, басагадыай үгытэйшүүл, баяшуул гэжэ анги можо боложо илгарангүй, хүнэй зэргын эрхэтэй, эрдэм бодол ехэтэй ябаһай даа.

Мүнөө үедэ багашуулшье «хилээмэн хомор болоо, багаар эдихэ хэрэгтэй» гэлсэдэг болоо. Тиимэһээ «ай бурхан...» гэжэ һанаад, эдэнээ хайрлажа һуугдаха саг ерээ.

Хүндэтэ редакциин хүдэлмэрилэгшэдые Сагаан һараар амаршалаад, энхэ жаргал, амжалта хүсэнэб!

Р. АЮШЕЕВА,
ажалай ветеран.

Алла нютаг,
Хурамхаанай район.

«ҮНДЭҺЭНИИНЬ ЭМТЭЙ ҺАА...»

(Оньһон үгэнүүд)

Шоно малшан боложо,
Шолмос эмшэн болобо.
Шүлэндэ шүдэн хэрэггүй,
Нүгэлдэ нюдэн хэрэггүй.
Уһан ута,
Газар холо.
Һайн намар нара
элбэгтэй,
Муу намар бороо элбэгтэй.
Хүбшэ баян,
Хүдэрн тарган.
Тэнгэридэ бү ехэрхэ,
Тэнэгтэ бү дээрэлхэ.
Дайдые бү баһа.
Далайе бү занда.
Хахаһан дээрэнь нюдарба.
Унаһан дээрэнь үдьхэлбэ.
Айлһаа эринхаар,
Абдараа уудала.
Үндэһэниинь хоротой бол,
Сэсэгынь хоротой байха,
Үндэһэниинь эмтэй һаа,
Үрэнь эмтэй байха.
Оһол оохоргүй,
Гэнэ гэлжэгүй.
Мухар үнеэн
Мүргэлдөөд һалахагүй,
Муу хүн
Хэрэлдээд һалахагүй.
Хадын ороёе
Хараха нюдэтэйл аад,
Хамар дорохёо
Харабагүй.
Заахан хулгана
Зааниие һүрдөөбэ.
Яба ябаһаар,
жаргалаа олоо,
Зобо зобоһоор,
золоо олоо.
Яарааб гэзд
Ябан бү һуу,
Жаргааб гэзд
Хэбтэжэ бү эдеэлэ.
Сууда орожо,
Соорхойдо элирбэ.
Аманай алдуурнар
Ашатын буян алдагдаха,

Р. ДАШИЕВАГАЙ
суглуулбариһаа.

---

1. Зүүн гарай альган

...үүн гарай альган

НОМОЙ ХУРЯАНГЫ УДХАҺАА

Энэ номой хинагша (редактор), медицинын эрдэмэй доктор Онума Шоё дурсагдаһан арга ба тэрэнэй автор тухай иигэжэ бэшэнэ: «Аргашан И. Ясухикогай гарай бэлшэртэ (точконуудта) һэрилтэ үгэжэ (гарай точконуудта массаж хэжэ), бэеэ заһаха арга дэлхэйдэ алдаршанхай. И. Ясухико үни удаан саг соо түбэд, хитад медицинэ шудалһан, энэ аргые бэе дээрээ туршаһан хүн юм.

Мүнөө сагай хүнэй энхэ элүүртэ энэ арга ехэ туһатай, ойлгоходо бэлэн. Амиды юумэндэ газаа тэзһээ һэрилтэ үгэжэ, тамир шадальнь дээшэлүүлжэ, үбшэ зайсуулна, бэе махабадые тэнсүүритэй болгоно. Гартаа һэрилтэ үгэхэдөө, хүн удаан хүгшэрхэгүй, шадалтай ябаха юм.

Энэ арга хэзээшье, хаанашье хэхэдэ хамаагүй, эзэмһэг, эмшье хэрэггүй, нидхэрхэдэ гэм болохогүй, хэншье хэжэ шадаха ха юм. Эмшэндэ аргалуулхын урдашье хэхэдэ болохо, аргалуулжашье байхадаа хэжэ болохо юм. Амиды ябахада энэ арга ехэ туһатай гэжэ һанагдаша.

(Түгэсхэлынь удаадахи «Толидо»).

Буряадай уг гарбал тухай домог

БАРГА БААТАР

Барга баатар Хара далайн эрьедэ байгаа, тэндэнь ехэ дайн болоо. Тогоон Түмэр хаан гэжэ байгаа. Барга баатар тэндэһээ гаража ерээ. Тэрэ дайнһаа гурбан хүбүүгээ абаад, һамгантаяа, басагантаяа гаража ерэһэн байгаа. Бүхы юумэеэ, зөөри малаа хуу тэндэнь орхёод гаража ерээ. Тэрэ Тогоон Түмэр хаанние хуу һалгааһан, майхан шэрэзэень хуу дараһан байна.

Мүнөө үедэ Хара далайн эрьеэр экспедицидэ ябаһан зон Тогоон Түмэр хаанай алтан шэрэзэень олоогшо гү? Хуу хайр шулуунда дараатай байхадань, тэдэниие оложо абаһан юм.

Барга баатарай хүбүүд Буряадай, Хорёодой, Элюудэр гурбан байгаа. Хорёодойн хүбүүдһэ урда Хориин арба нэгэн эсэгэ тэндэ гараа. Буряадайн хүбүүд эндэ байна, эхирид булагадууд. Олонхи ушарта тэдэнэр Эрхүүгэй областиин Эхирэд-Булгадта ажаһууна.

Тиигэзэд энэ Хонгоодор гэжэ омог бии. Хонгоодор гээшэ монгол хүн байгаа, тэндэнээ гараһан юм. Эдэ зон Түнхэндэ, Алайрта, Эхирэд-Булгадта баһа бии даа. Хонгоодор гэжэ бии болоод, тэдэ хуу монгол зон байгаа.

Чингис хаанда шэмэргээд, Бошюгто хаанда буһалгаалаад, тэдэнэр Монголһоо гараһан юм. Хонгоодор угтай зон олон болоо, дэлхэй дүүрээ. Алайр Түнхэн хоёрто хуу хонгоодор ха юм.

(Хориин районой Буламда ажаһуудаг Ж. Н. Цыбеновһээ 1972 ондо энэ хөөрөөе В. Ш. ГУНГАРОВ бэшэжэ абаа).

...ЭЙ АМИТАД ТУХАЙ ТААБАРИНУУД

...бүүр,
...эмхүүр.
...ой урал, шудэн).
...убэриг,
...убэриг.
(Нохой).

... аад, бэдэрдэг,
... аад, ёолодог.
(Гахай).

...ртэгэр нюдэтэй,
...эрэ ноохотой.
(Минсгэй).

... соо
Хоер худхуургатай юумэн.
(Үнезэй хамар, хэлэн).
Тайлаганда гарахагүй аад,
Нэймэн улаан аягатайб;
Урилдаанда ошохогүй аад,
Улаан һухай ташууртайб;
Нэрэхэ тогоогүй аад,
Нэгэ хүнэг хүрэнгэтэйб.
(Үнезэн).
Тохир модондо
Саһан халдахагүй.
(Үхэрэй эбэр).
Харгы руу
Хара аяганууд мухарилдаба.
(Морикой туруун).
Хон-хан дуутай,
Хондолой дээрээ дэгээтэй.
(Нохой).
Үбдөөгүй аад лэ, ёолохо.
Үгы болгоогүй аад лэ,
Ходо бэдэржэ ябаха.
(Гахай).
Ши бод,
Би һуухам.
(Малай эбаха).
Уухашьегүй аад лэ,
Нэймэн улаан аягатай.
(Үхэрэй туруун).

Үглөөдэр—Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй үдэр

ДАЙШАЛХЫ НҮХЭДТЭЕЭ УУЛЗАhААР

—Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай эхилхэдэ 16-тайхан болонхой, Сэлэн Дүүмын үйлсөөр футбол намнажа ябаhанаа мартадаггүйб. Тэрэ жэлэйнгээ намар ФЗО-гой hургуулида орожо, модошо дархан мэргэжэлтэй Улаан-Удын судна бүтээлгын заводто хүдэлжэ эхилээ hэм,—гэжэ мүнөө А. П. Минеев тэрэ сагаа hанан, дурдан, ербэгэр хара hахалаа эльбэнэ.

—Манай Эхэ орондо соносхолгүйгөөр добтолон ороhон Гитлерэй сэрэгшэд абаhаар хэды олон хото городууд, республика, областнуудай газарые буляан абажа, ёhотой эзэд мэтээр аашалалдадаг hэм бэ? Эдэ бүгэдые радиогоор дуулаhан ажалшад, илангаяа сэрэгэй албанда ошохо наhаяа гүйсөөгүй хүбүүд ехэл голхордог, хороо бусалдаг байhан гээшэ. Тиихэ үедэ хуулин наhа гүйсэhэн хүбүүд, мүн үбгэжөлнүүдшье хойно хойноhоо hубарилдан сэрэгэй албанда мордожо, дайн сэрэгэй hуралсал гарадаг, шэнга тулалдааида бэеэ бэлдэдэг бэшэй.

—Бидэнэрэй Улаан-Удын гарнизондо ерэхэдэ, сэрэгшэдэй байранууд соо хүбүүд олоороо сугларанхай, хэнэй, хэзээ, хайшаа эльгээгдэхые мэдэхээрэмье бэшэ hэн. Харин бидэнэрые, hаял 17 наhанhаа үнгэржэ ябагшадые командирнуудай училищида эльгээhэн байгаа. Нүхэдэймни дунда Б. Б. Батуев, Г. Н. Москалев, В. Г. Саенко, Ф. Г. Кушнарев болон бусад хүбүүд—булта сэрэгэй оньhо техникэ шудалдаг hэмди,—гэжэ Александр Петрович үгээ үргэлжэлүүлнэ.

Эдэнэр эндэ жэлhээ үлүү саг соо hуража, взводой командирнууд боложо, Баруун фронт 1944 оной май hарада эльгээгдэhэн юм. Залуу командирнуудай Украинын гурбадахи фронтдо ерэхэдэ, дайсан hайсахан лэ сохюулhаншье hаа, үшөөл hөөргэдэхэ эрмэлзэлтэй, добтолжо ябаhан совет сэрэгшэдтэ харюу үгэхые оролдодог hааб даа.

Офицер Минеевэй алба хэдэг гвардейскэ 20 дохи дивизиин сэрэгшэд эзлжээтэ добтолгодо орохоёо бэлэдхэлэй ехэ хэмжээ ябуулгануудые хараалhан байгаа. Тиин августын 20 ной үглөөнэй 8 часhаа «Ураган» гэhэн дохёо үгтэжэ, бүхы полк, батальонуудай сэрэгшэдтэ сахилгаан мэтэ дуулгагдаба. Абаhаар артиллериин hомонууд, удаань самолёдууд агаарта бии боложо, дайсанай шэбээлhэн газарнуудые hайсахан лэ «борнойлhон» байгаа. Энээнэй hүүлээр дивизиин сэрэгшэд, «Ура аа!», «Эхэ оронойнгоо түлөө! «Урагшаа!» гэлдэн, добтолгодо орожо, дайсанаа hүнөөжэ захалhан юм.

—Миниий взводой сэрэгшэд 45 миллиметрэй үхэр буугаар дайсанай буудажа эхилhэн газарнуудые үгы хэхэ даабаритай hэн. Удэрэй туршада хэдэн удаа добтолгодо орожо, Молдавиин хэдэн хото городууд, hуурин тосхонуудые дайсанай hабарhаа сүлөөлэлсэhэн байнабди. Удэшэлэн манай дивизидэ ерэhэн корпусой командир генерал Котов үглөөдэрhөө дайсанай эзэлээд байhан шухала газарнуудые дуурьыень сүлөөлхэ гэhэн даабари үгөө бэлэй,—гээд тэрэ хүндэ хүшэр дайн байлдаанай үдэрые hанаандаа оруулна. Юуб гэхэдэ, энэ үдэр Минеев хүндөөр шархатажа, госпитальнуудаар ябаха баатай болоhон байгаа.

Шүхэр Минеев hүүлшынгээ энэ байлдаанда баруун хүлэйнгөө шагай ехээр гэмтэжэ, госпитальдо эльгээгдэhэн юм. Тэрэ Одессын, Кривой Рог хотонуудай госпитальнуудта жэлhээ үлүү саг соо аргалуулhан байна. Агуухэ дайнай дүүрэхэдэ, тэрэ Улаан-Удэдэ ерэнхэй, үдэ рынь хүдэлөөд, үдэшэндөө хүдэлмэришэн залуушуулай hургуулида hуража байгаа.

Мүн удаадахи жэлнүүдтэнь республикын «Скотимпортда» хүдэлжэ ябахадаа, Буряадай хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультет дүүргэжэ гараhан байна. Мүнөө дайнай, ажалай ветеран амаралтада гаранхай, тэрэ үеын үетэн нүхэдөөрөө уулзажа, хөөрэлдэжэ ябадаг, эсэхэ сусахаяа мэдэхэгүй, хүнгэн сарюун зандаа.

Александр Петрович hүүлэй үедэ Эхэ оронойнгоо олон тоото городуудта, нютагуудта ажаhуудаг, суггаа алба хэhэн нүхэдтөө айлшалжа, залуушуултай уулзалга үнгэргэжэ ерэдэг заншалтай. Мүнөө тэрэнэй үбсүүн дээрэ ялардаг олон тоото орден, медальнууд дайн байлдаанда харуулhан баатар габьяа тухайнь гэршэлнэ бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Дайнай ба ажалай ветерануд (зүүн гарhаа) А. П. Минеев, С. П. Болдин хоёр.

Т. БАДМАИН
Авторай фото.

БАЯРАЙ ҮДЭШЭ

Хэжэнгын районой Дэздэ-Хэжэнгын дунда hургуулиин багшанарай болон hурагшадай коллектив түрэл hургуулиингаа байгуулагдаhаар 75 жэлэй ойн баярые байгша оной февралиин 14 дэ тэмдэглэбэ.

Тус hургуулиин анха нээгдэхэдээ, эхин шатын байхаhаань хойшо тэрэниие дүүргэжэ гараhан hурагшад, энэ hургуулида хүдэлhэн багшанар ойн баярта уригдаhан байгаа.

Дэздэ-Хэжэнгын дунда hургуулиие hурагшад дүн хамта 25 удаа дүүргэжэ гаранхай. Жэл бүхэндэ зорюулагдаhан фото-альбомууд, хүндэтэ багшанарта зорюулагдаhан ханыш hонинууд олоной үзэмжэдэ табигдажа, сугларагшадые hонирхуулба.

Нютагай захиргаанай гулваа М-Б. Г. Дондоков баяр ёhололой үдэшые нээжэ, hургуулиин директортэ үгэ үгөө. Дэздэ hургуули дүүргэhэн сагhаа хойшо эндэ түүхын багшаар хүдэлжэ байнаа hүүлэй үедэ директорээр томилогдоhон Л. С. Агбанова hургуулиингаа түүхэ, намтар тухай сугларагшадта хөөрэбэ.

Удаань Хэжэнгын аймагай захиргаанай гулваа Д. П. Суворов амаршалгын үгэ хэлээд, тус hургуулиин магнитофон абахынь тулада 5 мянган түхэриг бэлэглээ. Аймагай hургуули бүхэнэй директорнүүд эзлжээгээр ендэртэ гаража, сугларагшадые түрэл hургуулиинь 75 жэлэй ойгоор халуунаар амаршалжа, янза бүриин бэлэгүүдые бариба.

Энэ hургуули дүүргэгшэдэй зүгhөө энэл жэлэй түлөөлэгшэд тайзан дээрэ уригдажа, амаршалгын үгэнүүдтэй, гарай бэлэгүүдтэй байхаhаа гадна, сугларагшадта амаршалгын дуунуудые зорюулhан байна. Бэлэгүүдэй дунда магнитофон ба радиолонууд, электропроигрывательнууд, кухниин мебель, сервиз амhарта, библиотекэ, майхан, үнэн хүрэтэрөө бии байгаа. Тиигэбэшье «Фишер» гэжэ магнитофон, кухниин мебель болон Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ музей hургуулидаа зорюулhан түрэл «Первомайский» совхозынь эгээл ехэ бэлэг барюулаа.

Баяр ёhололой хубиин дүүрэмсээр, hурагшад болон багшанарай хүсөөр бэлдэгдэhэн баярай концерт харуулагдаа. Удаань 1920—1950 онуудта түс hургуули дүүргэhэн хүнүүд, айлшад ойн баярай үдэшын хоолдо уригдажа, сүлөөтэй зохид оршон байдалда уулзажа, хөөрэлдэжэ, уяржашье hуугаа бэлэй.

Иимэ hайхан бэлэдхэл хэжэ, түрэл hургуулиингаа 75 жэлэй ойе үндэр хэмжээндэ үнгэрэhэндэнь, ойн баярай hайндэртэ сугларагшад мүнөө hургуулида хүдэлжэ, hуража байгшадта баяр баясхалан хүргэhэн байха юм.

В. НАЙДАНОВА.

ОЛОНОЙ ХАБААДАЛГАТАЙГААР...

Үргэн Буряад ороноймнай айл аймагуудаар, нютаг нуганнуудаар Сагаан hарын найр зугаата hайндэр морилhоор, хорёод хоног үнгэрбэл даа. Сагаалганаа hэргээжэ, сүлөөтэйгөөр тэмдэглэхэ тухай тогтоол Буряадай ССР-эй Верховно Совет хоёр жэлэй урда тээ абаа hэн. Тиигэжэ Буряад ороноймнай ажалшад эртэ урда сагай заншалаар Сагаалганаа үгтажа, хаа хаанагүй олон зоной хабаадалгатайгаар тэмдэглэжэ эхилбэ гээшэ.

Сагаалганай найр наадан хүхюун зугаатайгаар, дуу хатартайгаар Түнхэндэ жэл бүри үнгэргэгдэдэг болоо. Энэ hайндэр хадаа буряад ёhо заншалаймнай hэргээгдэжэ байhанай бодото гэршэ боложо үгэнэ.

Хэды хүндэ хүшэр, хүлгөөтэй, үймөөтэй саг байгаашье hаань, hаяхан Түнхэнэй районой Хужар нютагта Сагаалганаа үгтахаяа хүн зон олоороо соёлой байшанда сугларба. Соёлой байшангай фойе соо буряад арадай урданай ба мүнөөнэй дуунууд зэдэлнэ. Сагаалганда зорюулhан шүлэгүүдээр ба угалзануудаар тоёогдоhон хуудаhанууд ханада үлгөөтэй.

«Мунхэ Бадар» театр-студийн гэшүүд найрай hайндэрые нээжэ, hонирхолтой зүжэг наада харуулжа, олоной мартаалга хүртэбэ. Саашадаа элдэб олон конкурс наадан, выставкэнууд үнгэргэгдэбэ. Ёохор нааданай бэрхэ дуушан гэжэ конкурсдо Д. Д. Убушеева, О. С. Ошорова ба С. В. Базаров гэгшэд шалгаржа, мүнгэн шанда хүртэбэ. Буряад арадай урданай ба архиин дуунуудые дуулахадаа, бэрхэ байhанаа М. Б. Якшеева, В. Д. Комиссаров, В. Д. Шагдуров гэгшэд гэршэлээ. Удаань оньhон үгэнүүдые, үреэлнүүдые, таабаринуудые хэлсэлгын конкурс үнгэрбэ. Илангаяа Хужарай дунда hургуулиин hурагшад энэ конкурсдо бэлиг шадабарияа харуулжа, олоной дундаhаа илажа гараа. Эдэ хэд бэ гэхэдэ, Сурена Сыбенова, Инна Имеева болоно. Сагаалганай эгээл дээжэ—сагаан эдеэнэй конкурс эмхидхэгдээ. Эгээл hүүлэй шата болоhон hэзэр шаалганда илаhан хүнүүд баhал шагнагдаа. Эдэ конкурснуудые үнгэргэхэ жюрин гэшүүд Д. Б. Таряшинова, Л. Л. Намсараева, Е. Б. Сыбенова хабаадагшадта зүб сэгнэлтэнүүдые үгэhэн байха юм.

Сагаан hарын найр наада hонирхолтойгоор үнгэргэлгэдэ «Мунхэ-Бадар» театрай гэшүүд Сэсэгма Балданова, Сэнэл Доржиева, Валя Комиссарова, Ванда Якшеева, Мария Якшеева, Дарима Зарбаева, Владимир Шагдуров ба бусад ехэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаба.

Иигэжэ нютагаархидни Сагаан hарынгаа hайндэртэ ехэл бэлэдхэл хэжэ, хүхюун зугаатайгаар үгтёба гээшэ.

Хүндэтэ нютагаархидни!

Үнгэрэн ошоhон Хонин жэл соо ушарhан уйдхар, гашуудал, муу юумэн мүр сараагүйгөөр мартагдадаг, hайн hайхан юумэнтнай Бишэн жэлэймнай хэрэгүүдэй үндэhэн болохын түлөө:

Наhан дээрэтнай
Наhа нэмэжэ байхада,
Айл аймагтаа, арад зондоо
Ушөө ута наhа, удаан
жаргал үреэнэб!
Жэл бүри жэгдэ амгалан,
Он бүри омог дорюун
Сагаалжа, когоолжо
байгыт!
Хүйтэн үбэлые дабаха
солотой,
Хүхэ нажарые амадаха
үреэлтэй
Эгээл hайхан хүсэлөө
үреэлсэжэ,
Муугаа даража, баяраа
үргэжэ,
Амар мэндэеэ хэлсэжэ
ябыт даа!

С. ОШОРОВ.

ХЭБЛЭЛhЭЭ ГАРАБА

«Наука» гэжэ хэблэлэй Новосибирскын таhагай хүдэлмэрилэгшэд С. Бардахановагай «Буряад аман зохёолой жанрнуудай гурим» гэhэн монографи 750 хэhэгээр барлажа гаргаба. Тиихэдэ «Пагсам джонсан» гэжэ түбэд ороной түүхэ, хронологи тухай нөөмые 6100 хэhэгээр хэблэбэ. Мэдээжэ буддолог Р. Е. Пубаев тус нөөмые түбэдhөө ород хэлэн дээрэ оршуулжа, ороло үгэ, тайлбарилалгануудые бэшэ.

* * *

«Азиа болон Африкын ороннуудай түүхэ ба үндэhэн hуурин шэнжэлгэ» гэhэн дээдэ hургуулинууд хоорондын суглуулбариин 14-дэхи ном Санкт-Петербургын университедэй хэблэлдэ барлагдахаар бэлдэгдэжэ байна. Тус суглуулбари дотор Монголой, Алтан-Ордагай, Хитадай, Японой, Мароккын, Месопотамиин эртэ үрдын, дунда зуун жэлнүүдэй, шэнэ ба мүнөө үе сагай түүхэ тухай hонирхолтой статьянууд толилогдохо юм.

Н. КОСЕНКОВА.

МВД-hээ мэдээсэнэ

ХУЛИГАНУУДАЙ ХЭРЭЭГЫ ААША

Республикын районуудай дотоодын хэрэгүүдэй таhагуудhаа абтаhан мэдээсэлнүүдые хаража үзэхэдэ, гүрэнэй, ниитын, үмсын зөөри хулгайлагшадай зүгhөө хэрэгы муухай аша гараhан ушарнууд бидэнэй hанаа зобооно. Хулгайшад айлай гэртэ ороходоо гу, али газаа ябаhан үбгэд, хүгшэдэй, эхэнэрнүүдэй, хуулиин наhа хүсөөгүй багашуулай барижа ябаhан юумыень буляажа абахадаа, ехэр сохижо, гэмтээhэн ушарнууд олоор үзэгдэнэ. Жэшээнь, февралиин 9-нэй үдэшэлэн гурбан залуу хүбүүд архи уужа, халаад, Улаан-Удын аэропорт руу «аяншалба» ха. Тэдэнэр автобусhоо буухадаа, аэровокзалай газаа нэгэ хүбүүнэй байхые обёорhоор, ягаашьегүй хүбүүе элдэбээр хараажа, доромжолhон, хүл гарайнгаа «шалаа» гаргажа, сохижо ороhон байгаа. Тиигэжэ байтараа, жэгэндээрэгшэдэй нэгэниинь хутага гаргаад, хүбүүнэй гар, сээжые гэмтээгээ. Милициин хүдэлмэрилэгшэд эдэнэрые тэрэ доронь барижа, хуулиин харюусалгада тэдэ хабаадуулагдаха болобо.

Тимлюй станци шадар 32 наhатай hөгтуу хулигэн Кабанскын районой эрхэтэндэ аhажа, хутагаар зэнаhан, үргыень хуха сохиhон байха юм. Багшанарай институдай хөёр студент хүбүүд архидаhанай hүүлээр хотын үйлсэ гудамжаар сэнгэхэ гэжэ гараhан байгаа. Эдэнэр Терешковагай нэрэмжэтэ үйлсэдэ ажалhаа гэртээ харижа ябаhан ЛВРЗ-гэй электриктэ добтолжо, баhал сохибо. Эндэ үрдижэ ерэhэн милициин патрульно посстовой албанай хүдэлмэрилэгшэд галзуурhан эдэнэрые баряа.

Мүн Селенгинскын медицинскэ училищиин hурагша арбан долоотой дүү басагантаяа Эрхүүгэй медицинскэ училищиhаа ерэhэн басагые ехээр сохижо, больницада оруулба. Энэ ушар Кабанскын районой Шергино тосхондо болоhон байна.

Ягаашьегүй ябаhан хүнүүдтэ добтолжо, сохиhон, элдэб ааша гараhан хулигануд холо ошонгүй, хуулиин урда зогсожо, гэмээ амсаха ёhоороо амсахань ойлгосотой.

Буряадай ССР-эй МВД-гэй хэблэлэй бүлэг.

БУРЯТИЯ *мүнөөдэрэй номерто*

Анхарагты, аукционI «Сэн хаяжа туршаял»—В. Сунграповагай мэдээсэл.

«Петербургда үнгэргэдэhэн Сагаалган» — Б. Дондоковой корреспонденци.

Россин Конституционно комиссиин гэшүүн О. Румянцевай Буряадай ССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ хэлэhэн үгэ.

Театр ба ажабайдал. «Гансал өөрhөөнь дулдыдаха»—Г. Намжиловай Б. Раднаевтай үнгэргэhэн интервью.

Сэнхир экран

ФЕВРАЛИИН, 23
ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭНҮҮДЭЙ hАЙНДЭР
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 9.00—Ритмическэ гимнастика. 9.30—«Спортлотогой» тираж. 9.45—Эртэ үглөөнhөө. 10.25—Шэнэ нэрэнүүд. 11.15 — Олимпиин үбэлэй XVI наадан. Хоккей. 3-дахи hуурин түлөө мүрысөөн. 12.35—ЮАР тухай. 13.25—«ПИ» тэмдэгтэй. 14.15—Али бүхы юумэ боложо магад. 14.45—Баримтата фильм. 15.00—Хураадаан. 16.00—«Адмирал Флота Советского Союза» — баримтата фильм. 17.10—«Аяншалагшадай клуб». 18.20 — Солдат дуунай фестиваль. 20.00—Шэнэ hонин. 20.15—Телепоци. 20.25—Уолт Дисней дурадхана. 21.15—Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «hолонго» гэhэн уласхоорондын IX фестиваль (Египет). 21.45—Булат Окуджаватай уулзалга. 23.00—Дүнгүүд. 23.45—Олимпиин үбэлэй XVI наадан. Хоккей.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Уран зурааша С. Егоров. 9.40—Үнэншөө hаа, унэншөөрэйгты. 10.10— Россин баримтата экран. 11.10—Мультфильмнүүд. 11.20—Олимпиадын дневник. 11.55 — «Орнамент». 12.20—Зогсыш агшан зуура. 15.55—«Падение Берлина» — уран hайханай фильм. 15.10—Уолт Дискей дурадхана. 20.00—Шэнэ hонин. 20.20—Агаарай долгиндо хөөрэлдөөн. 21.00—Телелоци. 21.10—«Нева» ТВ танилсуулна. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20, 02.15—«ВИД» танилсуулна. 02.45 — «Роза в мусоре»—уран hайханай фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.20, 11.05—Англи хэлэн. 10.50—Сүлөөтэй сагта. 11.35—Баруун Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 12.35—Уран зурааша С. Егоров. 12.25—«Пятое колесо». 14.40—Таряшадай ТВ. 17.0[illegible] видеоканал. 2[illegible] ороной hони[illegible] канал. 21.00 — 21.20—Удэр [illegible] 21.30—«Санта-[illegible]хи сери. 22.2[illegible] рэцийн Верхо[illegible]си дээрэ. 22.[illegible] —«Тон нюсс[illegible]сэлнүүд.

Суббото, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 8.30 — Шуран бэрхэ хүнэй субботын үглөө. 9.30—Мультфильм. 9.45—Хүгжэмтэ дамжуулга. 10.15—Түб. 10.55—Хүгжэмтэ киоск. 11.25—«Таанад энээнные хэжэ шадахад». 12.10—С. Рахманиновай романснууд. 12.40—Экологическа хроника. 12.55—Номуд тухай. 13.45—«Хани харилсаан»—видеоканал. 15.00—Шэнэ hонин. 15.20—«Теле наадан». 16.20—«Богатые тоже плачут»—олон серитэй уран hайханай фильм. 17.25 — Мультфильм. 17.50—«Ан амитадай аймагта». 18.35—«Госпожа удача» дамжуулга. 19.25 — «Рок-хэ[illegible]эл» дамжуулгын хабсаргалта. 20.20—Баримтата фильм. 20.45 — Эльдар Рязановай авторска программа. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20—«Конец сезона мороженого»—уран hайханай фильм. 23.45—XVI үбэлэй Олимпиадын дүнгүүд. 02.10—Телешоу.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Манай саад. 9.50 — НБА-гэй баскетболой шэнжэлэл. 10.20—Сүлөөтэй сагтаа. 10.35—«Хэрбээ тэды хүрөө hаа...». 11.05—Баруун-Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 11.55—Эстрадын режиссер Вадим Фиссон. 12.25—«Сообщница» — уран hайханай фильм. 14.05—«Экстро» студида эди шэдитэн. 16.00—«Плюс одиннадцать» видеоканал. 17.15—«Яажа ажа[illegible]ди!». 18.00—[illegible] дурадхана. 18.[illegible] бодол. 18.50 [illegible] 19.20—Россин [illegible] хөвно Совед[illegible] 20.00—Познер [illegible] 21.00—Мэдээс[illegible] Удэр бүри hө[illegible] «Медиа», «С[illegible]нуудтай танил[illegible]тель»—уран [illegible] 01.00—Мэдээс[illegible] Хүнгэн атл[illegible] чемпион. 02.2[illegible]

Воскресени, 1

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 9.00 — Ритмическэ гимнастика. 9.30—«Спортлотогой» тираж. 9.45—Өөрөө өөртөө түнала. 10.15—Эртэ үглөөнhөө. 10.55—Юуншье боложо магадгүй. 11.25—«Служение муз не терпит суеты». 12.10—Эдир уран бэлигтэн. 13.00—Мультфильм. 13.20 — «hолонго» (Гана). 13.55—«Очевидное - невероятное» дамжуулга. 14.35—Рампын нүгөө талаар. 15.00—Шэнэ hонин. 15.20—Бридж. 15.45—Бизнес-класс. 16.00 — «Игагшад». 17.05—«Иванка и царь Поганик». Үхибүүдтэ фильм. 18.25 — Мультфильмнүүд. 18.50 — Уласхоорондын телемарафондо. 19.00— Шэнэ hонин. 19.20—«Чао, Буйнов, чао!». 19.35—Хүн бэ хуулли. 20.15—«Моя семья и другие животные». 8-дахи сери. 20.45—«ВИД» танилсуулна. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20, 02.15—«ВИД» танилсуулна. 02.45 — «Роза в мусоре»—уран hайханай фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.20, 11.05—Англи хэлэн. 10.50—Сүлөөтэй сагта. 11.35—Баруун Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 12.35—Уран зурааша С. Егоров. 12.25—«Пятое колесо». 14.40—Таряшадай ТВ. 17.[illegible] нүүд. 17.45—[illegible] видеоканал. 2[illegible] ороной hони[illegible] канал. 21.00 — 21.20—Удэр [illegible] 21.30—«Санта-[illegible]хи сери. 22.2[illegible] рэцийн Верхо[illegible]си дээрэ. 22.[illegible] —«Тон нюсс[illegible]сэлнүүд.

Суббото, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 8.30 — Шуран бэрхэ хүнэй субботын үглөө. 9.30—Мультфильм. 9.45—Хүгжэмтэ дамжуулга. 10.15—Түб. 10.55—Хүгжэмтэ киоск. 11.25—«Таанад энээнные хэжэ шадахад». 12.10—С. Рахманиновай романснууд. 12.40—Экологическа хроника. 12.55—Номуд тухай. 13.45—«Хани харилсаан»—видеоканал. 15.00—Шэнэ hонин. 15.20—«Теле наадан». 16.20—«Богатые тоже плачут»—олон серитэй уран hайханай фильм. 17.25 — Мультфильм. 17.50—«Ан амитадай аймагта». 18.35—«Госпожа удача» дамжуулга. 19.25 — «Рок-хэ[illegible]эл» дамжуулгын хабсаргалта. 20.20—Баримтата фильм. 20.45 — Эльдар Рязановай авторска программа. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20—«Конец сезона мороженого»—уран hайханай фильм. 23.45—XVI үбэлэй Олимпиадын дүнгүүд. 02.10—Телешоу.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Манай саад. 9.50 — НБА-гэй баскетболой шэнжэлэл. 10.20—Сүлөөтэй сагтаа. 10.35—«Хэрбээ тэды хүрөө hаа...». 11.05—Баруун-Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 11.55—Эстрадын режиссер Вадим Фиссон. 12.25—«Сообщница» — уран hайханай фильм. 14.05—«Экстро» студида эди шэдитэн. 16.00—«Плюс одиннадцать» видеоканал. 17.15—«Яажа ажа[illegible]ди!». 18.00—[illegible] дурадхана. 18.[illegible] бодол. 18.50 [illegible] 19.20—Россин [illegible] хөвно Совед[illegible] 20.00—Познер [illegible] 21.00—Мэдээс[illegible] Удэр бүри hө[illegible] «Медиа», «С[illegible]нуудтай танил[illegible]тель»—уран [illegible] 01.00—Мэдээс[illegible] Хүнгэн атл[illegible] чемпион. 02.2[illegible]

Пятница, 28

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 7.00—Үглөө. 9.30—«Сумерки свободы» — хроникально - баримтата фильм. 10.30—«Танцуют все»—баримтата фильм. 11.00—Агаарай долгиндо хүгжэм. 12.45—Мультфильм. 13.00—Шэнэ hонин. 13.20—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 14.00—«Аяншалагшадэй клуб». 15.00 — Гурэнэй академическэ симфоническа оркестр наадаhа. 15.20—Бридж. 15.45—Бизнес-класс. 16.00 — «Игагшад». 17.05—«Иванка и царь Поганик». Үхибүүдтэ фильм. 18.25 — Мультфильмнүүд. 18.50 — Уласхоорондын телемарафондо. 19.00— Шэнэ hонин. 19.20—«Чао, Буйнов, чао!». 19.35—Хүн бэ хуулли. 20.15—«Моя семья и другие животные». 8-дахи сери. 20.45—«ВИД» танилсуулна. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20, 02.15—«ВИД» танилсуулна. 02.45 — «Роза в мусоре»—уран hайханай фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.20, 11.05—Англи хэлэн. 10.50—Сүлөөтэй сагта. 11.35—Баруун Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 12.35—Уран зурааша С. Егоров. 12.25—«Пятое колесо». 14.40—Таряшадай ТВ. 17.[illegible] нүүд. 17.45—[illegible] видеоканал. 2[illegible] ороной hони[illegible] канал. 21.00 — 21.20—Удэр [illegible] 21.30—«Санта-[illegible]хи сери. 22.2[illegible] рэцийн Верхо[illegible]си дээрэ. 22.[illegible] —«Тон нюсс[illegible]сэлнүүд.

Четверг, 27

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 7.00—Үглөө. 9.30—Хүүгэдтэ дамжуулга. 10.20—«Олзотой газар»—телевикторина. 11.25—Мультфильм. 11.40—«Времена землемеров». 3 дахи сери. 13.00—Шэнэ hонин. 13.20 — «Пи» тэмдэгтэй. 14.10—Хүн ба хуулли. 14.50 — «Орловский сувенир» ансамблиин концерт. 15.10—Блокнот. 15.15—Телемикст. 16.00—Мөрин спорт. 16.45—«Мүнөөдэр ба тиихэдэ». 17.15—«Человек, который смеется». 3-дахи сери. 18.45—«Лада» ансамблиин концерт. 19.00—Шэнэ hонин. 19.20—Мультфильм. 19.35—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда. 20.25—«Времена землемеров». 3-дахи сери. 21.45—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20—Хара хайрсаг. 23.00 — Агаарай долгиндо хүгжэм. 02.15—Теннис. Россин кубок.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20, 10.05—Испан хэлэн. 9.50—Гэрэй клуб. 10.35—Хүүгэдтэ дамжуулга. 11.35 — Хүгжэмтэ дамжуулга. 12.20—Би ба бусад. 13.30—Баруун-Сибириин кинохроникын фильмүүд. 14.10—Баримтата фильм. Буряадай ТВ. 16.50—«Таинственный остров» — үхибүүдтэ фильм. 18.20—Байгал. 18.50—Мультфильм. 19.00—«Гал ба хүнүүд». 19.20—[illegible]тальги». 20.00—[illegible] даар). 20.20—[illegible] бори. 20.50 — «Россия» канал[illegible] сэлнүүд. 21.20 [illegible] hайндэр. 21.40[illegible] соо». 23.30 — [illegible] 29-дахи сери. [illegible] Федерациин [illegible] дэй сесси дэ[illegible] даа наймаханай [illegible] Мэдээсэлнүүд. [illegible] хатарай фести[illegible]

Пятница, 28

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 7.00—Үглөө. 9.30—«Сумерки свободы» — хроникально - баримтата фильм. 10.30—«Танцуют все»—баримтата фильм. 11.00—Агаарай долгиндо хүгжэм. 12.45—Мультфильм. 13.00—Шэнэ hонин. 13.20—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 14.00—«Аяншалагшадэй клуб». 15.00 — Гурэнэй академическэ симфоническа оркестр наадаhа. 15.20—Бридж. 15.45—Бизнес-класс. 16.00 — «Игагшад». 17.05—«Иванка и царь Поганик». Үхибүүдтэ фильм. 18.25 — Мультфильмнүүд. 18.50 — Уласхоорондын телемарафондо. 19.00— Шэнэ hонин. 19.20—«Чао, Буйнов, чао!». 19.35—Хүн бэ хуулли. 20.15—«Моя семья и другие животные». 8-дахи сери. 20.45—«ВИД» танилсуулна. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20, 02.15—«ВИД» танилсуулна. 02.45 — «Роза в мусоре»—уран hайханай фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.20, 11.05—Англи хэлэн. 10.50—Сүлөөтэй сагта. 11.35—Баруун Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 12.35—Уран зурааша С. Егоров. 12.25—«Пятое колесо». 14.40—Таряшадай ТВ. 17.[illegible] нүүд. 17.45—[illegible] видеоканал. 2[illegible] ороной hони[illegible] канал. 21.00 — 21.20—Удэр [illegible] 21.30—«Санта-[illegible]хи сери. 22.2[illegible] рэцийн Верхо[illegible]си дээрэ. 22.[illegible] —«Тон нюсс[illegible]сэлнүүд.

Суббото, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Останкино» канал. 8.30 — Шуран бэрхэ хүнэй субботын үглөө. 9.30—Мультфильм. 9.45—Хүгжэмтэ дамжуулга. 10.15—Түб. 10.55—Хүгжэмтэ киоск. 11.25—«Таанад энээнные хэжэ шадахад». 12.10—С. Рахманиновай романснууд. 12.40—Экологическа хроника. 12.55—Номуд тухай. 13.45—«Хани харилсаан»—видеоканал. 15.00—Шэнэ hонин. 15.20—«Теле наадан». 16.20—«Богатые тоже плачут»—олон серитэй уран hайханай фильм. 17.25 — Мультфильм. 17.50—«Ан амитадай аймагта». 18.35—«Госпожа удача» дамжуулга. 19.25 — «Рок-хэ[illegible]эл» дамжуулгын хабсаргалта. 20.20—Баримтата фильм. 20.45 — Эльдар Рязановай авторска программа. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ hонин. 22.20—«Конец сезона мороженого»—уран hайханай фильм. 23.45—XVI үбэлэй Олимпиадын дүнгүүд. 02.10—Телешоу.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Россия» канал. 9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.20—Манай саад. 9.50 — НБА-гэй баскетболой шэнжэлэл. 10.20—Сүлөөтэй сагтаа. 10.35—«Хэрбээ тэды хүрөө hаа...». 11.05—Баруун-Сибириин кинохроникын студиин фильмүүд. 11.55—Эстрадын режиссер Вадим Фиссон. 12.25—«Сообщница» — уран hайханай фильм. 14.05—«Экстро» студида эди шэдитэн. 16.00—«Плюс одиннадцать» видеоканал. 17.15—«Яажа ажа[illegible]ди!». 18.00—[illegible] дурадхана. 18.[illegible] бодол. 18.50 [illegible] 19.20—Россин [illegible] хөвно Совед[illegible] 20.00—Познер [illegible] 21.00—Мэдээс[illegible] Удэр бүри hө[illegible] «Медиа», «С[illegible]нуудтай танил[illegible]тель»—уран [illegible] 01.00—Мэдээс[illegible] Хүнгэн атл[illegible] чемпион. 02.2[illegible]

Воскресени, 1

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

**«Останкино» канал. 9.00 — Ритмическэ гимнастика. 9.30—«Спортлотогой» тираж. 9.45—Өөрөө өөртөө түнала. 10.15—Эртэ ү